

KULTÚRA

ROČNÍK XII. – č. 19

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

18. NOVEMBRA 2009

Vydáva Factum bonum, s. r. o. • Šéfredaktor Teodor Križka • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava, Tel./fax: 654 12 388 • e-mail: redakcia@kultura-fb.sk • Cena 1,00 €

Snímka: Ján Motulko

V taxonómii revolúcií rozlišujeme revolúcie radikálne, akými bola napríklad francúzska revolúcia alebo októbrová revolúcia v Rusku. Evolučné revolúcie boli napríklad anglická revolúcia v 17. storočí alebo americká revolúcia koncom 18. storočia. Prvá sokratovská otázka (Sokrates sa pýtal na samozrejmosť, všednosť, pretože v nich cítil, že človek môže stavať na nepravých istotách) je, aká bola nežná revolúcia? Určite nebola radikálna. Bola evolučná, alebo potrebujeme ešte evolučné revolúcie? Alebo nebola to prvá korektívna revolúcia, čo korigovala chybnú ideológiu, ktorá bola odskúšaná a neosvedčila sa? Nežijeme aj teraz nejaké pomýlené ideológie? Keďže sa revolúcia týka vždy nejakého problému vysporiadania sa s istým zlom, pozrime sa na problém cez známu sentenciu, ktorú pripomenul W. Leibnitz vo svojich rozpravách okolo Teodicey, keď uvádza, že zlo sa stráca v lepšom celku.

Nazdávam sa, revolúcie možno chápať aj tak, že tie radikálne ničia ten celok, o ktorom sú presvedčené, a to či už oprávnene, alebo nie, že ničéný celok už nie je schopný, aby v ňom zanikalo zlo. Evolučné revolúcie a ich aktéri zasa sa snažia daný celok rozvíjať tak, aby v ňom lepšie zanikalo nejaké zlo. Potom nežná revolúcia ako evolučná našla už svoj celok, ktorý by mala rozvíjať? Alebo je to len brána, ktorou sme mali vstúpiť do celku západných demokracií?

Keď som tento semester so študentmi na dejinách psychológie a systémoch psychológie hovoril o tomto probléme, využil som metódu sokratovského dialógu, aby sme preverili túto Leibnitzovu sentenciu. Sokratovský

Sokratovské otázky o nežnej

STANISLAV HVOZDÍK

dialóg sa pýta na istoty človeka, či sú funkčné. Pýta sa na všednosť, ako som už spomenul, pretože ony môžu byť postavené na problematických istotách.

Tento dialóg v jadre vyzeral takto:

U: Ako vieme W. Leibnitz vyslovil presvedčenie, že zlo sa stráca v lepšom celku. Platí to?

Š1: Áno platí, vidíme, že s vývojom zla ubúda.

Š2: Už vyše 60 rokov nebola svetová vojna.

U: Áno, ale stále počítajú vojny.

Š3: Sú to len také malé vojny, veľká nebola.

U: Možno tomu rozumieť tak, že svet je lepší celok, pretože v ňom ubúda zla? Veľkých vojen?

Š2: Celkom určite.

U: Možno povedať, že sa deti rodia do lepších rodín?

Š4: Nie, nerodia sa, určite. Súhlas v triede.

Š5: Myslím si, že je to všetko iba cez štatistiky. Niečo sa povie, že je zlé, a to sa meria, ale veľa zla sa nepomenuje (súhlas v triede).

U: Môžeme tomu rozumieť tak, že sa kon-

troluje len veľké zlo, ktoré by mohlo zničiť ľudstvo?

Š5: Môže byť, aj to je dôležité, ale ako som povedal, všetko ide cez štatistiky.

U: Takže neplatí Leibnitzove presvedčenie, že zlo zaniká v lepšom celku?

Š6: V ničom platí, v ničom nie.

U: Mohli by sme sa opýtať, čo je celok?

Š3: To závisí od toho, o aký celok ide. Aj človek je celok, môže v ňom zanikať zlo.

Nazdávam sa, že práve postreh, ktorý vyplynul zo sokratovského dialógu, že aj človek je celok, v ktorom môže zanikať zlo, môže uniknúť pozornosti. Čo sa potom stane, ak revolúcia prehliadne túto danosť v človeku? Nezačne tvoriť systém, ktorý má nahradiť jednotlivca?

Ale nemôže to byť aj tak, že revolúcia je instrumentom na hľadanie tohto lepšieho celku? A ako potom revolúcia naloží s tou možnosťou človeka zápasit' osobne, neopakovateľne, nie kolektívne, aby v ňom nejaké zlo zaniklo? Nebude sa chcieť zmocniť jeho svedomia? Ako človek naloží so sebou ako celkom, v ktorom môže nejaké zlo zaniknúť, ak sa mu ponúkne revolučný celok?

(Pokračovanie na 5. strane)

V Česku sa posmieávajú prezidentovi, že donútený Ústavným súdom ČR podpísal Lisabonskú zmluvu zároveň s alibistickým oznámením, že k dátumu začiatku jej platnosti Česká republika prestáva byť zvrchovaná. Dokonca sa nájdu tvrdenia, že to nebola strata, ale nadobudnutie väčšej suverenity! Takých posmievačov je aj u nás habadej. Sedia v redakciách takmer všetkých novín a časopisov, a nielen. Z pozície akéhosi abstraktného európanstva zabudli, že nie EÚ stvorila štáty, ale že EÚ je odvodená od vôle suverénnych štátov, ktoré jej vlastnú suverenitu darovali. Preto národ a národný štát by mal byť aj naďalej predmet úcty a vďaky skutočného Európana, a nie objekt jeho pohrdania.

Čo dokáže EÚ, predvádza nám každý deň. Politici s tvármi pripomínajúcimi filmových hochštaplerov denne žonglujú s tisícročnými tradíciami národov, akoby to boli pingpongové

Náboženstvo Európa

TEODOR KRIŽKA

loptičky. V mene tolerancie sú až okato netolerantní. V mene práv menšín (národnostných, sexuálnych a pod.), ktoré vyťahujú ako kúzelník z klobúka králiky, zväzujú práva majorít. Zrovnoprávňujú muchotrávky s jablkami. Zrovnoprávňujú nezrovnoprávniteľné. Lebo nejde o to, aby sme muchotrávky v lese vyničili - to by bol zločin! Ale uvádzať ich v zozname húb bez upozornenia, že sú jedovaté, je zločin rovnaký, ak nie stokrát väčší.

Od začiatku vydávania Kultúry, teda už dvanásť rok, upozorňujem nieže na potenciú, ale na fakt, že mnoho prvkov, ktoré pozorujem vo vývine nášho kontinentu, naznačuje blížiacu sa diskrimináciu, či dokonca prenasledovanie katolíkov. Nie je to nijaký výsledok stihomamu, ale výsledok pozorovania. Veľmi mi to pripomína prorocké pasáže z Legendy o Antikristovi, ktorú na prelome devätnásteho a dvadsiateho storočia na margo idey Spojených štátov Európy napísal ruský filozof Vladimir Solovjov. Sám stúpenec SŠE nakoniec pochopil riziko, ktoré takéto zjednotenie kontinentu priniesie. To riziko značí, že si verejnosť zmanipulovaná lživými médiami zvolí sama a dobrovoľne do čela monsterštátu Antikrista. Tento ľstivý luhár ponúkne dokonca cirkvám slobodu a vplyv, pravda, ak ho budú uctievať.

Ukazuje sa, že Solovjov bol filozof prorockého myslenia. Stačí si všimnúť, ako sa hýbu lístky na judášovej osike, a vieme, odkiaľ a aký fúka vietor.

Príklad z ostatných dní: do kríža - symbolu talianskej identity sa obul Európsky súd pre ľudské práva v Štrasburgu, keď na žiadosť rodiny finskeho pôvodu, ktorá žije v Taliansku, rozhodol o odstránení kríža zo štátnych škôl. Toto rozhodnutie sa samozrejme nevzťahuje iba na Taliansko, ale na celú EÚ.

(Pokračovanie na 2. strane)

www.kultura-fb.sk

AZN k rozhodnutiu ESLP

Občianske združenie Aliancia za nedeľu - Slovensko (AZN) je hlboko znepokojená rozhodnutím Európskeho súdu pre ľudské práva (ESLP) v Štrasburgu, podľa ktorého zavesenie kresťanských križov v talianskych školských učebniciach obmedzuje právo rodičov i právo študentov neveriť v Boha.

Na podobné kroky sa v minulosti odhodlali len tí najväčší diktátori a väčšinou boli predzvestou tvrdého prenasledovania kresťanov a nezmyselnej snahy vykoreniť Boha z ľudských srdc. Je zarážajúce, že sa tak deje práve v „predvečer“ osláv 20. výročia pádu komunistického režimu v bývalom Československu, ktorý trestal svojich občanov aj za nosenie križov na verejnosti a hrubo tak porušoval ich základné ľudské práva a náboženskú slobodu.

Obávame sa, že toto rozhodnutie povedie k snahe nie-

ktorých skupín o celoeurópske preskúmanie používania náboženských symbolov nielen v školách, ale aj na verejnosti. Je smutné, že sa tak deje v Európskej únii, ktorá je postavená na hlbokých kresťanských základoch a pri zrode ktorej stáli takí kresťanskí myslitelia, ako sú Konrád Adenauer, Robert Schuman a Alice De Gasperi.

AZN sa domnieva, že takýto verdikt ESLP by mohol mať i ďalekosiahle dopady na dialóg medzi náboženstvami v Európe, a preto podporuje snahy Talianska a Vatikánu o zrušenie tohto rozhodnutia a vyzýva vládu SR, politické strany, cirkvi a všetkých ľudí dobrej vôle, aby aj oni vyjadrili verejne svoju solidaritu s Talianskom.

PETER NOVOVESKÝ
Predseda AZN - Slovensko

Kontroverzný program SMK

Strana maďarskej koalície prijala kontroverzný program so vznešeným názvom „Moderná strana, životaschopná spoločnosť.“ Uvedený dokument má určovať politiku SMK v nadchádzajúcich dvoch desaťročiach. Zrejme je reakciou na vznik nového politického subjektu Most - Híd, s ktorým bude súperiť o rovnakého voliča. SMK tak prichádza s programom, ktorý je určený predovšetkým občanom Slovenskej republiky maďarskej národnosti. Za pozornosť stoja hlavne tie časti programu, ktoré majú výrazné etnické zameranie. Program, ktorý prijali delegáti Kongresu SMK dňa 17. októbra 2009 v Rimavskej Sobote, by preto jeho autori mohli pokojne nazvať aj Nacionalistická strana, uzatvorené spoločenstvo.

V úvode dokumentu SMK sa zdôrazňuje, že jej záujmom je vytvorenie slobodnej a demokratickej spoločnosti, v ktorej môžu príslušníci menšinových komunít žiť, rozvíjať svoju osobnosť, dosiahnuť svoje ciele slobodne, bez strachu a negatívnej diskriminácie. Z uvedeného znenia vyplýva, akoby v súčasnej spoločnosti nemohli príslušníci národnostných menšín rozvíjať svoju osobnosť a dokonca sú diskriminovaní. V dokumente sa pritom neuvádzajú konkrétne príklady, v čom by mali byť znevýhodnení v porovnaní s majoritnou populáciou. V programe sa však opakovane používa slovné spojenie maďarská komunita. Vystáva preto otázka, či to má znamenať, že príslušníkov maďarskej menšiny považujú za súčasť tzv. veľkého maďarského národa, ktorý rozdeľujú hranice na materskú krajinu a komunitu, hoci inak tvorí kompaktný celok?

V časti „Chceme žiť ako slobodní ľudia“ autori programu hodnotia slovenskú spoločnosť. Uvádzajú, že nemá vyjasnený vzťah k Maďarom. Na tomto mieste sa objavujú ozaj poučné myšlienky typu, že „...Slovensko je mladým štátom, a viac členov jeho politickej elity nemá dostatočné skúsenosti s vedením štátu.“ Slovenská spoločnosť má jasný vzťah k Maďarom. Žijú v Maďarskej republike, s ktorou máme záujem na dobrých susedských vzťahoch. Pokiaľ ide o postoj k príslušníkom maďarskej menšiny, ten je presne vymedzený v Ústave SR. Čo sa týka skúsenosti s vedením štátu, tieto úvahy predstaviteľov SMK vznikajú dosť trápne, keďže väčšina z jej politických lídrov nedovídi ani na špičku svojho provinčného nosa. Len preto môžu v dokumente operovať vyjadreniami, podľa ktorých „menšinová politika Slovenska charakterizujú vážne nedostatky a kľče...“

SMK opakovane tvrdí, že okrem tejto strany nemajú iné politické subjekty oceniť program v oblasti menšinovej politiky. Problém SMK je v tom, že štandardné strany sú postavené na občianskom princípe. V demokratickej spoločnosti majú občania rovnaké práva a povinnosti bez ohľadu na svoju národnostnú príslušnosť. To Strana maďarskej koalície nechce a vlastne ani nemôže chápať, lebo v takom prípade by spochybnila zmysel vlastnej existencie. Zmysel pre humor nezaprelí autori dokumentu ani v ďalšom tvrdení, podľa ktorého „obyvatelia Slovenska môžu byť Maďarom veľmi vďační za pozitívny a aktívny postoj prejavujú v kľúčových otázkach procesu demokratizácie na Slovensku.“ Tieto vyjadrenia nemajú podstatný význam v porovnaní s inými (nebezpečnejšími) politickými víziami, no dokresľujú úroveň laického stranického dokumentu SMK.

Autori kontroverzného programu tvr-

dia: „Na Slovensku je potrebný zákon o menšinách akceptovaný tak väčšinou ako aj menšinou, ďalej je potrebné vytvorenie sústavy menšinových samospráv a dokončenie systému samosprávnych krajov.“ Tieto vízie sú s ohľadom na ich obsah podstatne závažnejšie ako povrchné úvahy o charaktere slovenskej spoločnosti. SMK nepriamo deklaruje záujem na vytvorení samosprávneho kraja, ktorý by bol postavený na etnickom princípe. V čase európskej integrácie vyznievajú tieto úvahy priam neuveriteľne. Ale len do chvíle, keď si uvedomíme, kto je ich pôvodcom. Menšinové samosprávy majú zrejme plniť rovnakú funkciu ako autonómia, ktorú doposiaľ SMK oficiálne odmietala. Strana Pála Csákyho sa k nej tentoraz zreteľne prihlásila. Toto je program SMK na najbližších dvadsať rokov?

V časti „Jazyk, kultúra, školstvo“ sa zdôrazňuje, že južné Slovensko je dvojjazyčným regiónom. Doslova sa tu uvádza: „Maďarský jazyk považujeme na južnom Slovensku jednoznačne za regionálny jazyk. Chceme podporovať aj to, aby občania využívali svoje jazykové práva v každodennej praxi viac ako doteraz.“ S ohľadom na postoj SMK k zákonu o štátnom jazyku vyznievajú úvahy o dvojjazyčnosti regiónu pomerne schizofrenicky. Práve tento zákon má zaručiť, aby sa na južnom Slovensku občania dohodli aj v štátnom jazyku, nielen v jazyku jednej národnostnej menšiny. Pokiaľ ide o komunikáciu v maďarskom jazyku, je rozšírená a uplatňovaná takým spôsobom, že ak chcú Slováci žiť a pracovať v tejto časti územia, musia byť prakticky bilingválni. Alebo ide SMK o úplné vytlačenie štátneho jazyka z národnostne zmiešaného územia?

Nikoho už dnes neprekvapuje, že SMK sa bude snažiť, aby sa „podľa možnosti každý maďarský študent vzdelával od materskej školy až po univerzitu, pretože to môže byť najpevnejším základom jeho vedomostí a identity.“ Otvorenosť programu SMK rozhodne nechýba. Vystáva otázka, aký je vzťah strany, ktorá je začlenená do pravicovej Európskej ľudovej strany k efektívnemu hospodáreniu vo verejnej správe? V stranickom programe sa považuje za dôležité, aby „aby sa v malých obciach zachovala aspoň materská škola a nižší stupeň základných škôl...“ Záujem na udržaní siete škôl s maďarským vyučovacím jazykom zakrývajú, hoci nezodpovedá súčasným potrebám, dostupnosťou škôl pre deti zo sociálne slabších rodín. Skutočná „bomba“ tejto časti programu sa dá zhrnúť do jednej z oficiálne uverejnených téz, pri ktorej musí byť aj doterajším politickým spojencom SMK z pravej časti politického spektra jasné, s kým majú do činenia - „Naša kultúra je súčasťou celkovej maďarskej kultúry.“

Dokument sa zaoberá aj globalizačnými zmenami, ale so zreteľom na záujmy tzv. maďarskej komunity. V časti „Nové výzvy, osudové procesy“ sa autori dokumentu zamýšľajú: „Naše samosprávy musia riešiť aj výzvy spôsobené prísťahovaním tak, aby sa tým neznižila kohéznosť našich obcí, aby sa nezmenil kultúrny charakter našej rodnej zeme.“ Čo tým chcú naznačiť? Kto sú tí prísťahovalci a akým spôsobom ich majú samosprávy riešiť? Myslia tým prísťahovalcov z mimoeurópskych krajín? Alebo spomínanú kohéznosť obcí a kultúrny charakter zeme môžu ohroziť Slováci, ktorí by sa mohli prísťahovať na južné Slovensko? Znie priam neuveriteľne, že po takto formulovaných obavách má lí-

der SMK Pál Csáky tú drzosť vyčítať jeho oponentom v politických diskusiách, že nevedú dialóg na európskej úrovni. Jeho politická úroveň sa sľachtila nanajvýš medzi dyňami a paprikou.

Strana maďarskej koalície sformulovala niekoľko viet do podkapitol nazvaných „Hospodárstvo, rozvoj regiónov“ a „Vidiecka politika“. Použité myšlienky spravidla tvoria klíše politických rozpráv, do ktorých autori programu nevnesli žiadne originálne prvky. Dokument s týmto obsahom mohla použiť aj pred štyrmi rokmi a bude ho môcť použiť aj o ďalšie štyri roky. Nie preto, že by bol taký nadčasový, ale preto, že hospodárske vízie SMK sú také všeobecné, povrchné a prázdne. Pridanou hodnotou je iba ak etnický kontext. Tak sa dá chápať aj záujem na tom, aby „ústredná vláda rozhodovala o stále menších, kým regionálne a miestne samosprávy o stále väčších finančných balíkoch.“ Ak ide o program, strana mohla aspoň naznačiť, v akých oblastiach. Ale konkrétne námety nie sú v dokumente zrejme dôležité. Dôležitejšie je vyvolávať pocity strachu a ohrozenia, aby občania maďarskej národnosti volili výhradne SMK.

Program, ktorý zostane väčšinou slovenských médií pravdepodobne nepovšimnutý, zaujme viacerými špekuláciami. Za všetky ukážka z časti „Naše miesto v spoločnosti“. V dokumente sa uvádza: „Z národného, kultúrneho a historického hľadiska sme súčasťou maďarského národa. Z občianskeho hľadiska sme občania Slovenskej republiky, ktorí žiadajú rovnocennosť, pričom rešpektujú ústavu tejto krajiny (nie Ústavu SR, pozn. autora) a dodržiame jej zákony.“ Zákony by mohla dodržiavať aj politická reprezentácia SMK, ktorá svojou účasťou na tzv. Fóre maďarských poslancov Karpatskej kotliny spochybnila vlastné poslanecké mandáty v Národnej rade Slovenskej republiky.

Po prvé, národnosť je individuálna kategória. Pri sčítaní obyvateľstva sa v SR môže každý občan slobodne prihlásiť ku ktorejkoľvek národnosti. Príslušnosť národa tak vzniká vyhlásením konkrétneho človeka. Do jeho rozhodnutia vstupuje rodinné prostredie a lokalita, v ktorej človek žije. Môže sa tak stať, že viacerí z tých, čo sa dnes v SR hlásia k maďarskej národnosti, mali predkov inej národnostnej príslušnosti. V minulosti sa asimilovali. Po druhé, historicky nepatria občania maďarskej národnosti k maďarskému národu, ale ich minulosť sa viaže k Uhorsku, ktoré bolo mnohonárodnostným štátom. Počas jeho trvania sa dlhé obdobie nezistovala národnostná príslušnosť obyvateľstva. Po tretie, je potrebné rozlišovať kultúru a jazyk. To, že obyvatelia južného Slovenska hovoria maďarským jazykom, ešte neznamená, že sú súčasťou maďarskej kultúry. Navyše, kultúra národov žijúcich v strednej Európe je pomerne blízka a dochádzalo k vzájomnému ovplyvňovaniu. O čom to vlastne hovorí program SMK?

Odpoveď na túto otázku nie je až taká zložitá. Ak chce strana typu SMK prežiť, musí vytvárať rozdiely medzi ľuďmi. V závere jej „dvadsaťročného“ programu sa uvádza: „Aj v pomeroch nového tisícročia chceme zostať a napredovať, ako maďarská komunita.“ SMK tak zostáva nacionalistickou stranou, ktorá má záujem na uzatváraní sa maďarského spoločenstva. Iba ak sa uchráni vonkajších vplyvov, budú môcť maďarskí extrémisti snívať o vytvorení veľkého Maďarska. MARIÁN KLENKO

Náboženstvo Európa

(Dokončenie z 1. strany)

Precedens, ktorý nezostane dlho osamotený. Odzrkadľuje totiž myslenie tých, ktorí sa EÚ zmocnili a ktorí si myslia - podobne ako donedávna boľševici - že sa dá rozkásať dažďu a vetru.

Národy nie sú objav francúzskej revolúcie. Keby boli vznikli v jej čase, nemala by čo uviesť do pohybu, aby dosiahla svoje ciele. Dnes dedičia francúzskej revolúcie, zrejme z vďačnosti, chcú práve tieto rozpochybované národy roztopiť v európskom kotle ako kocky cukru v káve. A rovnako ako vtedy aj teraz netrepeživo zastrajú cirkev v snahe zahnať ju z verejného života do intimity jednotlivca. Ale to je začiatok konca pôvodnej sympatickej utópie menom Spojené štáty Európy. Každým ďalším útokom na identitu európskych národov bude narastať odpor. Aj Papirov hriec znásilňovania raz vybuchne, o tom niet pochýb. Len mi je už teraz ľúto dôsledkov, ktoré prídu. Mali by sme sa modliť už dnes, aby sa to zaobíšlo bez krviprelievania, ktoré zákonite prinesie rozhorčené hľadanie zranenej a deformovanej národno-štátnej identity.

V tejto súvislosti mi napadá, či sme si toto uviedomovali počas sviečkovej manifestácie v marci 1988. Či si to niekto z nás uviedomoval pred dvadsiatimi rokmi počas novembra 1989. Ale kdežeby! Žili sme vo viere, že stačí odstrániť vládu jednej strany a uvoľní sa potláčaný tvorivý potenciál, staneme sa prekvitajúcou krajinou. Snívali sme o rozpustení vojenských blokov, o epoche mieru, duchovnej obnovy a hospodárskeho rozvoja.

Namiesto duchovnej obnovy však nastúpilo náboženstvo Európa. Prv než sme odovzdali suverenitu tomuto monštru ovládanému neznámymi ľuďmi, odovzdali sme svoju hospodársku suverenitu nadnárodným monopolom. Odovzdali sme im mediálny priestor. Odovzdali sme im 150 tisíc mladých mozgov a úrodnú pôdu premenili na montážne haly. A nielen to, klaňali sme sa zlatému teľaťu, ktorého sme sa smeli

dotýkať iba virtuálne - na internetových stránkach či na obrazovkách televízorov. Uverili sme v americký zážrak podľa vzoru hollywoodskych filmov, ktoré pokojne môžu súperiť so schematizmom päťdesiatych rokov. Uverili sme v nového nepriateľa, na ktorého je už podľa všetkého geneticky predestinovaný Rus či Arab. Vstúpili sme do vojenského zoskupenia, ktoré sa rozširuje až na hranice sveta, ktorý nie a nie pochopiť, že by mal dobrovoľne odovzdať svoje nerastné bohatstvo výmenou za mier.

Ešteže prišla hospodárska kríza! Veď to je v tejto situácii priam požehnanie. Šamanom liberálneho trhového hospodárstva padli sánky. Svetobčanom došli argumenty a pocítili, že ich živnosť je ohrozená. Odrazu nevedia, kto na Západe vyhrá. Ktorá koncepcia zakladateľ sa presadí pri obetných obradoch zlatému teľaťu. Niektorí netrepeživo podupávajú nôžkami ako vesmírny vlastenec Šimečka s dočasným pobytom v Prahe. Iní volajú po nastolení jasných pravidiel, aby sa už konečne mohli zariadiť do dakajšieho šiku, jedno či bude kričať „fává, fává, fává“, alebo naopak, pripúvať do kroku bude pravou.

Smutný rok osláv dvadsiateho výročia pádu komunizmu. Už som to vravel, od roku 1948 do roku 1968 tiež prešlo dvadsať rokov. Ale tých dvadsať rokov bolo postupnou cestou k úniku z boľševickej vulgarizácie zmyslu ľudských dejín. Znamenali šancu na spravodlivejšiu spoločnosť, ktorej realnosť nemôžeme potvrdiť, lebo možnosť jej uskutočnenia rozdrvili pásy tankov a tým navždy dubčekovskú éru uzamkli v kategórii mýtu. Dvadsať rokov viery v lepšiu spoločnosť po roku 1989 rozdrvili mlyny hospodárskej krízy.

Teraz už len treba čakať na nové poučenie z krízového vývoja... A inteligencia mlčí, tak málo ľudí je ochotných riskovať omyl. Veď omnoho ľahšie je počkať si na víťaza a prihlásiť sa do jeho služieb.

TEODOR KRÍŽKA

Načo bola revolúcia

Načo bola revolúcia v novembri 1989 najvýstižnejšie vysvetlil bývalý spolujazykár Slovanu Slavomír H. pred dvoma rokmi v článku denníka Sme. Miliardári boli na november pripravení. Svojím vyjadrením zároveň urazil asi 5 miliónov občanov Slovenska. Na otázku, ako by vyzeral jeho osud, keby nepadol komunistický režim, odpovedal: „Bol by som zrejme už dosť opotrebovaný a v penzi si užíval voľné chvíle v starom paneláku“. V čase revolúcie mal 41 rokov a bol vedúcim prevádzky v Slovnafte. V roku 2007 mal niekdajší podnikateľ v oblasti petrochemie majetok v hodnote 2,5 miliardy Sk.

V spomínanom článku sa konštatuje, že najmajetnejší podnikatelia v minulosti pôsobili na pozíciách, ktoré boli prestížne už za bývalého režimu - najmä v podnikoch zahraničného obchodu a v bankovníctve. Ďalší súčasní miliardári mali tiež príznačné východiskové profesionálne skúsenosti. Napríklad Ivan K. mal v čase revolúcie 30 rokov a bol podľa českého časopisu Týden vekslák (čo bola jedna z foriem hospodárskej kriminality). Pred dvoma rokmi mal podnikateľ predovšetkým v oblasti médií majetok v hodnote asi 10 miliárd Sk. Spomeňme aj Jána K., ktorý mal v čase revolúcie 26 rokov a bol vedúcim predajne stavebnín. V roku 2007 mal podnikateľ najmä v oblasti showbusinessu a médií majetok v hodnote približne 3 miliárd Sk.

Uvedme ešte zopár reprezentatívnych príkladov. Andrej B. mal v čase revolúcie 35 rokov a bol zastupcom podniku zahraničného obchodu Petrimex v Maroku. Pred dvoma rokmi mal majetok v hodnote minimálne 60 miliárd Sk. Jozef T. mal v čase revolúcie 39 rokov a

pracoval v Štátnej banke Československej. V roku 2007 hodnota jeho majetku presahovala 30 miliárd Sk. Jaroslav H. mal v čase revolúcie 19 rokov a študoval na Moskovskom štátnom inštitúte medzinárodných vzťahov. Pred dvoma rokmi mal majetok prinajmenšom v hodnote 21 miliárd Sk.

A tak by sme mohli pokračovať, pričom osobitnú kategóriu zbohatlíkov predstavujú politici, ktorí zväčša svoj majetok rozptyľujú medzi najbližších príbuzných a rozličnými metódami znejasňujú jeho skutočnú hodnotu, aby si udržali prijateľnosť pre svojich voličov. Podľa medializovaných informácií, ako aj podľa zdravého rozumu, ani jeden z miliardárov nenadobudol svoj majetok v rámci pravidiel trhovej ekonomiky, teda prevratnou inováciou v oblasti technológií, priemyslu či služieb verejnosti. Naopak spoločným menovateľom rozprávkového porevolučného zbohatnutia niekoľkých jednotlivcov sú zákulisné politické ťahy, zmocnenie sa existujúceho štátneho majetku a metódy na hranici či za hranicou zákonitosti a dobrých mravov, vrátane otvoreného mafianstva. Samozrejme - spôsoby hromadenia majetku na Slovensku po novembri 1989 nie sú ničím výnimočným - ani v dejinách ľudstva, ani v iných krajinách sveta.

To je kľúčový revolučný odkaz 17. novembra 1989 piatim miliónom občanov Slovenska, ktorí už sú (alebo skôr či neskôr budú) dosť opotrebovaní a v penzi si užívať (alebo budú užívať) voľné chvíle v starom paneláku. Ak sa, pravdaže, nejaké penzie dožijú a neskončia na ulici ako bezdomovci.

PAVOL JANÍK

I.

Naša menšinová nacionalistická strana SMK sa rozdelila. Vznikla druhá menšinová politická strana s premysleným názvom Most-Híd. Do jej čela sa postavil B. Bugár, pokúša sa ho podporiť náš bývalý veľvyslanec v Maďarsku Rudolf Chmel.

Od prvých dní sa hovorilo aj o záujme Nemaďarov vstupovať do tejto strany. Kdesi sa kalkulovalo a kalkuluje s tým, že B. Bugára doteraz mnohí ľudia pokladali - dnes práve na rozdiel od P. Csákyho a M. Duraya - za zmierlivého, pokojného a dobromyseľného politika, niektorí oceňujú jeho kresťanskú orientáciu, v časti obyvateľov mal a má spomedzi politikov SMK, ba aj v širšom slovenskom politickom prostredí (z menovaných) jednoducho najlepšie meno. Nedávny prieskum priniesol údajne výsledok, podľa ktorého by sa Most dostal už do nášho parlamentu. Potom by sme tam mali dve menšiny, výrazne pro-maďarsky (lepšie povedané protislovensky) orientované politické strany.

Navonok, pri prvom pohľade, je krok B. Bugára odôvodnený nedemokratickým vystupovaním terajšieho predsedu SMK P. Csákyho, nesúhlasom časti voličov SMK s politikou predsedu a klesaním preferencií SMK. B. Bugár nasledoval tých, čo už pred ním vystúpili z SMK. Vyslovujú sa však aj domnienky, že je to akt prefikanej politiky extrémne nacionalistických politikov, ktorí v súčasnosti prízivcov týchto dvoch strán očakávajú výraznú podporu na ceste za ich verejne deklarovaným cieľom - za obnovenie veľkého Maďarska, za nadvládou v Karpatskej kotline. Očakávajú, ako sa to od samého začiatku hovorilo, hlfnu podporu Slovákov až hen z Liptova. R. Chmel má byť pre nich vnadidlom - hovoria mnohí občania. A on túto funkciu dobre vediac čo činil, prijal. Alebo sa do nej sám prihlásil? Je to všetko, čo k tomu možno povedať?

K tomu určite treba povedať aj to, že terajší či bývalí politici SMK sa vo vzťahu k Slovenskej republike správali a správajú prinajmenšom pozoruhodne. Také je písomné svedectvo, ktoré nám dal aj pán Béla Bugár. Je to, ako sa hovorí, čierna na bielom: v knižke, ktorá vyšla pred piatimi rokmi. Dnes je nám veľmi aktuálna.

Béla Bugár, bývalý predseda maďarskej politickej strany SMK v SR a aj niekdajší podpredseda Národnej rady SR, publikoval v roku 2004 najprv v maďarčine, potom aj v slovenskom preklade knižku s titulom Žijem v takej krajine... s podtitulom O Maďaroch, Slovákoch, premárnených príležitostiach a vynárajúcich sa možnostiach. Knižku vydal László Szigeti v maďarskom vydavateľstve Kalligram.

Je pozoruhodné, možno aj slovensky špecifické, že napriek politickej, kultúrnej, historickej a inej vážnosti daktorých myšlienok a téz, ktoré autor knižky predkladá maďarskej a slovenskej verejnosti, táto knižka v kultúrnej pospolitosti Slovenska dodnes nevyvolala pozornosť, ktorú si práve zo slovenskej strany bezpochyby vyžaduje.

Existuje niekoľko iných veľmi vážnych - podobných - faktov, aké priniesla aj táto Bugárova knižka, ktoré hovoria, že o Slovensku, Slovenskej republike a Slovákoch môže ktokoľvek, (aj vysoký ústavný a vládny činiteľ, ako to bolo v prípade B. Bugára, aj popularizovaný funkcionár občianskeho spolku, ktorý sa štylizuje do priam učiteľskej polohy pre Slovákov) povedať a napísať čokoľvek, a nijaká špina hodaná do tváre nášho národa a nášho štátu nie je taká, že by ju zo strany Slovákov bolo treba zmývať, nijaká nepravda nie je nášmu národu taká, že by ju bolo treba opraviť a že by ju dakto aj opravoval. Mlčíme, trpne si ju nosíme, s ňou a v nej žijeme a čudujeme sa, ako nás svet vníma, ako sa na nás pozerá. Zdá sa, že nás nevzušuje ani to, keď nám zo sveta hovoria, že nám chýba sebavedomie a národná hrdosť. Akoby nás umlčieval strach povedať pravdu cigánom - kla-

márom, akoby sme si boli pridlhlo zvykali mlčať a znašať krivdy, vidieť sa v druhoradom postavení.

Zdôrazňujem, že mi je vzdialená nenávisť ku komukoľvek, že nikoho nepodceňujem, nad nikoho sa nevyvyšujem, že si na tomto našom Slovensku úprimne želim kresťanské spolunažívanie, teda bratské a sesterské vzťahy pokoja a mieru všetkých občanov Slovenskej republiky, všetkých tu žijúcich národností, rovnako aj všetkých národov na svete, a že sa pre to aj podľa svojich možnosti angažujem. Nie je to v prostredí našej mlkvy aj riskantné? Lenže usudujem, že ani v tomto postoji a v tejto situácii, ba práve preto nemožno nepovedať pravdu, nemožno sa báť vysloviť aj kritické slová, ak sa ukazuje,

ÁBEL KRÁČ

Kam vedie most Bélu Bugára

že niečo narúša poriadok, je proti pravde a zväzka k zlému. Kresťanské spolunažívanie v priateľstve, pokoji a vo vzájomnej náklonnosti nie je možné bez pravdy a proti pravde. Preto, v záujme pravdy, musím slovenskej verejnosti priblížiť zjavne prehliadnutú, nečítanú a (nakoľko mi je známe) nekomentovanú knižku B. Bugára.

II.

Časť tejto knižky je zostavená ako rozhovor medzi vydavateľom a autorom. Otázky, ktoré podľa textu kladol vydavateľ L. Szigeti, sú svojou orientáciou väčšinou konformné s postojmi partnera, takže rozhovor sa odohráva v harmónii názorov, ktoré sa navzájom dopĺňajú a posilňujú. Očividným spoločným programom aktérov rozhovoru je zreteľný cieľ vytvárať B. Bugárovi priestor, aby sa predstavil ako politik s európskym a svetovým rozhľadom i nadhľadom - najmä nad tými, o ktorých je reč! Tak sa má podporiť vierohodnosť a vážnosť jeho ostro kritického hodnotenia Slovenska, Slovenskej republiky, Slovákov, slovenskej menšinovej politiky a postavenia maďarskej menšiny v údajne zlom, veľmi zlom prostredí Slovákov a SR.

V druhej, menšej časti knižky, sú tri monológy - príležitostné prejavy:

Slovensko patrí nám všetkým (príspevok do rozpravy v Národnej rade Slovenskej republiky o reforme verejnej správy dňa 3. júla 2001);

Žijem v takej krajine...(prednáška na Univerzite v Novom Sade dňa 9. novembra 2001);

Spolužitie s mnohorakou minulosťou (Príhovor na rokovani organizovanom Konferenciou biskupov Slovenska dňa 30 novembra 2002). Pozoruhodné je, v akom prostredí, pred akými poslucháčmi sa uskutočnil tento tretí prejav.

Vo všetkých troch príspevkoch sa B. Bugár zaoberá tou istou tematikou: zaostávaním Slovenska za vývinom sveta, čo sa prejavuje práve nedostatocnými právami, teda patrianonským veľkým útlakom maďarskej menšiny v SR.

Povšimnutiahodný je aj propagačný text na zadnej strane prebalu. B. Bugár v ňom vyzdvihuje princípy náboženskej tolerancie Maďarov (má to byť akceptovanie a solidarita), hovorí, že 85 rokov života maďarskej menšiny nepodlomilo jej „národnú(!) identitu“, a že by sa v tomto rizikovitom(!) slovenskom prostredí malo ústavným zákonom garantovať právne postavenie „národných a etnických menšín“ v SR. (Podľa neho jestvujú teda u nás jednak národné a jednak etnické menšiny.)

Táto knižka je verným obrazom a zrozumiteľným svedectvom čítania,

myslenia a rozprávania, ale aj politického programu tohto (slovenského) reprezentanta maďarskej menšiny (v skutočnosti aj vedomého reprezentanta istej časti maďarskej politiky a maďarského národa) na Slovensku. Podstatné je to, že ide o viac než o subjektívne názory radového občana SR. Ide o politický program prominentného maďarského politika, v nedávnej minulosti súčasne aj vysokého ústavného činiteľa SR - to treba osobitne vnímať.

Z obsahu knižky vystupujú najmä tieto pozoruhodné fakty a myšlienky:

1. B. Bugár sa usiluje vytvoriť dojem zmierlivého, európsky a svetovo rozhladeného politika (a kresťana), ktorému veľmi záleží na dobrej budúcnosti Slovákov a Slovenska, ešte raz: Slovákov a Slovenska.

2. S dobrým vedomím, čo za tým je, hovorí o Slovensku takmer bezvýnimčne ako o „krajine“. (To však absurdne robia aj iní prominentní slovenskí politici.) Práve tento pokus o oslabovanie autority Slovenska ako suverénneho štátu B. Bugár ironizujúco použil v názve svojej knižky. Dokonca ako štylistický prvok je zabudovaný do prednášky mimo územia SR - na univerzite v Novom Sade. Musím doložiť, že sa veľmi mylia tí slovenskí politici, ktorí takýmto „detailom“, podobnosťam, znakom a symbolom nepripisujú nijakú váhu. Príkladne to demonštrovali pri zákone o miestnych názvoch v učebniciach pre maďarskú menšinu.

3. B. Bugár svoje nekompromisné požiadavky často zahľadá verbálnou hmlou, množoznačnými vyjadreniami. Ráta s povrchným slovenským a vzdelaným neslovenským čitateľom. Vedomie formuluje svoje výroky s predstavou, že Slováci ich pravý zmysel nebudú vnímať, neporozumejú im, ale rozumieť im budú iní čitatelia. Takto si vytvára aj možnosť alibizmu dvojakej interpretácie tej istej výpovede a argumentácie a úniku pred kritikou.

4. Všetky jeho kritiky slovenskej štátnej a národnej politiky, všetky autorove požiadavky sledujú ten istý cieľ: odstránenie nehoráznej „krivdy Trianonu“. Odmietajú stav, že z neho (z B. B.) „nejaké prekrlesené hranice oficiálne urobili príslušníka národa vyhláseného za menšinu“ (s. 186). To znamená, že on, teda naši slovenskí občania hovoriaci po maďarsky, nie sú menšinou. Z toho ďalej vychádza, že južná hranica Slovenska nie je preňho a pre tých, ktorí idú s ním, štátnou hranicou.

5. B. Bugár priznáva, že maďarská „politika uplatňovania sily vyvolala aj podozrievavosť a nepriateľstvo veľmocí a tak znemožnila, aby Maďarsko nadobudlo rozhodujúce medzinárodné postavenie“ (s. 126, podč. Á. K.). Trianonom sa vytvorili „nevýhody národného menšinového bytia“ (s. 22), vznikol „autochtónny menšinový národ“ (s. 238). Podľa L. Szigetiho „slovenská stratégia národného štátu považuje maďarskú menšinu žijúcu v krajine za hračku vlastných utilitaristických snáh“ (s. 29). Podľa B. Bugára SR má „obrovský nedostatok“, lebo nemá ústavný zákon, „ktorý by definoval právne postavenie národných a etnických menšín“ (s. 54), pričom „Maďari žijúci na Slovensku sa nie náhodou stali určujúcimi, aktívnymi účastníkmi československého revolučného prevratu“, lebo chcú „spolu so slovenskými demokratmi ... konečne vrátiť krajinu na správnu cestu“ (s. 90) Konečne. B. Bugár žiada „menšinové právo veta, ...

ktoré by tvorilo jednu z najdôležitejších ústavných inštitútov stabilného spoluzitia väčšinových národov a častí maďarského národa v Karpatskej kotline“ (s. 185). On však žije „v takej krajine, kde nacionalisti, vyznávači národného štátu a populisty vystrihávajú najmä pred reformovaním, modernizovaním národného povedomia“ (s. 185). Pre Maďarov na Slovensku „by bolo hrozné, keby slovenská spoločnosť nebola jedným z mobilných prvkov európskej jednoty, jej malým, ale kreatívnym motorom, ale do seba sa uzatvárajúcou, sebaokladajúcou separáciou a pre európsku väčšinu subkultúrnym čudákom“ (s. 165). Atd'. Nie je jasné, aký je postoj autora k Slovensku, Slovákom, Slovenskej republike a aké sú ciele takejto menšinovej (slovenskej) politiky a jej

nacionálnej politickej strany? Aké môžu a musia byť ciele jeho Mostu? (A je dosť faktov, ktoré svedčia, že stratégia sa nezmenila, je trvalo i dne a bude i v budúcnosti tá istá, ako ju aj v tejto knižke predstavil.)

B. Bugár niektoré čiastkové požiadavky podkladá aj svojou (re)interpretáciou kresťanstva, ekumenizmu a „cirkevného života“. V úplnej zhode so známym postojom k našim vierozvestom a spolupatrónom Európy sv. Cyrilovi a Metodovi (spomeňme si len na neuveriteľné, hanebné udalosti v Komárne!), ale aj v zhode s teóriou, kto je autochtónnym obyvateľom priestoru Karpatskej kotliny, hovorí, že táto oblasť - vrátane územia súčasnej Slovenskej republiky sa predovšetkým vďaka Štefanovi dostala pod vplyv kresťanstva a stala sa aj kultúrnou súčasťou západnej civilizácie“ (s. 93). Misia sv. Cyrila a Metoda, jej kultúrne a kultivujúce účinky, nie sú teda dôležité, strácajú sa v tieni Štefana. V tejto interpretácii je potom logické i odôvodnené, že sa v Komárne, ktorého centrom je už socha kráľa Štefana, sv. Cyrila a Metoda ocitli prilepení kdesi na balkóne - a ešte aj za to museli Slováci zaplatiť pokutu maďarskému pánovi. Existuje podobný, porovnateľný prípad dakde vo svete? O akom kresťanstve to hovorí? Veď sv. Cyril a Metod sú spolupatróni Európy! Mali by byť teda aj patrónmi Maďarov. Istou časťou Maďarov však boli odhodnení ako nehodní, ich urážajúci, preto tá pokuta. Kráľ Štefan je nad nimi. A ako je „maďarské“ nad Slovámi a Slovenskom, to nedávno demonštroval sám maďarský prezident. Asi by kosi bol najradšej, keby so Slovámi prišli urobiť poriadok vojská OSN.

6. B. Bugár Slovákom pripisuje aj historické hriechy, ktoré nepáchali - ho-

vorí o maďarsko-slovenských šarvákoch, akoby nepoznal významovú platnosť tohto slova v slovenčine. Aké šarvátky boli obranné slovenské hlasy proti bezohľadnému pomadžarčovaniu Slovákov, do neba volajúcej nepravosti až do roku 1918? Aká slovenská šarvátka bolo bombardovanie slovenského územia, udalosti v Čerbovej a inde, obsadenie južného Slovenska so všetkými sprievodnými a nasledujúcimi krutosťami? Boli to iba šarvátky? Kedy Slováci urobili čosi podobné Maďarom?

7. Seba i maďarskú menšinu stavia vysoko nad úroveň Slovákov, ktorí „sami seba udržiavajú na tom nevyspelom stupni vývoja, ktorý je charakteristický pre éru vzdoru“ (s. 26), nachádzajú sa „v procese dozrievania“ (s. 57), takže Bugárovi „predstavy o štátnej a verejnej správe predpokladajú pœeurópsenie (!), dozretie slovenskej občianskej spoločnosti“ (s. 58), veď Slovensko je okrem toho aj „malý, familiárny, kvaterkujúci (?) štát“ (s. 18). (Kvaterkujúci je štvrtinový, štvrtinovo jestvujúci? Čo sú tie tri zostávajúce štvrtiny?)

8. Maďarskú komunitu na Slovensku deklaruje ako jednu „z najpevnejších bášť rodiacej sa slovenskej demokracie“, ktorá je (maďarská menšina) napriek tomu „drasticky odmietaná“ (s. 42).

9. B. Bugár na mnohých miestach tohto textu bojuje proti pretrvávaniu národných štátov. Národný štát pokladá za prežitok. Nie je zástancom Európy národov, je zástancom Európy regiónov (s. 189): EÚ preňho znamená „úniu regiónov - zjednotenú Európu štátov, národov a menšín“ (s. 125). Treba „nahradiť utopický pojem národa pojmom politického spoločenstva... nahradiť programy slúžiace ideji národného štátu programom zaručujúcim blahobyt a mier multietnického štátu s mnohými národnosťami“ (s. 182 - 183), zvyrazniť B. B.). Budúcnosť vidí iba v multietnickosti, multináboženstve, multikultúrnosti.

B. Bugár vyhlasuje, že ani maďarsko-slovenským zmierením sa pre maďarskú menšinu v SR neskončí všetko, lebo „aj po zmierení budú naše vedomie formovať záväzky vyplývajúce z našej identity...“ (s. 190 - 191); tri body sú v origináli a v tejto výpovedi sú veľavravné. Aké sú to záväzky? Nie tie, ktoré vedú k Felvidéku?) Váhu svojich požiadaviek posilňuje výrokom (nie náhodou hrozbu?) A. Gönza: „Každá väčšina je niekde menšinou“.

10. Zrejma je skutočnosť, že knižka B. Bugára svedčí o detailnej premyslenom postupe za jasným strategickým cieľom „autochtónneho menšinového národa“ (s. 238), o postupe, ktorého súčasťou je aj premyslený a u maďarských menšinových politikov (s výnimkou M. Duraya, čo je tiež súčasťou premyslenej stratégie) účelový spôsob formulovania myšlienok a (v prípade živej reči - takmer denne sa o tom presviedčame) aj rozprávania a vystupovania. Aby mohol vzniknúť aj Most.

III.

Hlavnou témou, s ktorou sa B. Bugár zaoberá v tejto knižke, sú menšiny

Kresba: Andrej Mišanek

a „obrovské nedostatky“ slovenskej menšinovej politiky - teda ti údajné nedostatky práva maďarskej menšiny v SR a návrhy, ako sa má tento slovenský nedostatok v čase prekonaného národného štátu riešiť. Práve v súvislosti s tým vyslovuje myšlienky, výroky, tvrdenia a nároky ako: mravný základ požiadaviek maďarskej menšiny, neobhájitelnosť termínu „národnostná menšina“ pre postavenie slovenských občanov Maďarskej národnosti v SR, anachronizmus národného štátu a „démon slovenskej suverenity“ (Szigeti), „nezrelosť slovenskej občianskej spoločnosti“, „pofudštenie Slovenska“, regionalizácia Európy a Slovenska (Európa regiónov), decentralizácia (je mu totožná so slobodou), „stieranie hraníc“ v EÚ a únia regiónov, multikultúrny charakter SR, vzťah plurality kresťanského sveta k moci, trauma Trianonu, náhrada stavu politického národa stavom politického spoločenstva a multietnickým štátom, ústavné právo veta a odopieranie ústavného zakotvenia spoločenských práv maďarskej menšiny v SR, diskriminácia vo vzdelávaní maďarských katechetov v SR atď.

Knižku B. Bugára Žijem v takej krajine... by si mali pozorne prečítať všetci občania SR bez ohľadu na národnosť a iné rozdiely. Mali by si ju veľmi pozorne prečítať najmä všetci naši ústavní činitelia, mali by si ju ešte pozornejšie prečítať tí, ktorí s SMK, s autorom (a s inými autormi podobných kníh o Slovensku a Slovákoch) jednotne vystupovali a dnes najmä tí, ktorí chcú kráčať po novom moste. Najbližší spolupracovníci a priatelia by totiž mohli najúčinnejšie presvedčiť týchto a takýchto „slovenských“ politikov, že sejú kúkoľ a nevyhnutne vyvolávajú záchranný obranný reflex, podnecujú aj negatívne emócie. Pretože autor proklamuje svoje kresťanské cítenie a z neho chce odvodzovať niektoré argumentácie, mali by ho slovenskí parlamentní a vládni kresťania v kresťanskej láske upozorniť, že v tejto politike niečo zďaleka nie je kresťanské. Čitateľ nevie, či sa to už dakedy v minulosti aj nestalo - napr. na rokovaní Konferencie biskupov Slovenska dňa 30. novembra 2002, kde B. Bugár predniesol príhovor citovaný v úvode týchto poznámok. Stačilo to?

Zhŕňajúc a nijakou nenávisťou nemotivovaný hodnotiaci postoj k prečítanej knižke je z podstaty veci nevyhnutne takýto:

Za tým, čo B. Bugár (a L. Szigeti) vyslovili a aj touto knižkou, bohužiaľ, skryto sledovali, je mučivá túžba časti maďarskej politiky vrátiť sa do veľkého Maďarska, zmocniť o Felvidék, hrať hru veľmoci, čo okrem iného tiež znamená pohltiť alebo aspoň rozdrobiť Slovensko, obnoviť susedstvo s Poľskom, zbaviť sa konečne aj bremena a traumy spomienok na dokonané neprávnosti voči ľudu Slovenska.

Úplne na záver pokladám za potrebné zopakovať, čo som reklamoval v inom prípade:

Požehnaný je ten, kto ponad priekopy stavia ľudom mosty a cesty vyrovnáva.

A to možno robiť iba v úprimnej dobrej vôli, bez pokrytectva, bez sprievodných bočných a skrývaných úmyslov, bez nenávisťi a závisťi, bez ponižovania a manipulovania blížneho, sestry a brata, s pravdou a v pravde.

Spoločenstvo Kresťanské Slovensko, ktoré sa podnetmi tejto knižky muselo zaoberať, veď sa priamo dotýka kresťanstva i národa, si úprimne želá, aby sme sa konečne všetci a spoločne vrátili k budovaniu mostov, takých mostov, o akých hovorí predchádzajúci výrok, aby sme netratali sily v priekopách, aby sme kráčali po vyrovnaných cestách. To je naliehavé volanie našej doby.

B. Bugár však nepostavil most na prekľutenie známej historickej priekopy, ktorú Slováci nekopali - on ním dôverčivých Slovákov láka na bludnú cestu.

Rok 1985, v ktorom bol zvolený nový a v porovnaní k predchodcom podstatne mladší a dynamickejší generálny tajomník Komunistickej strany Sovietskeho zväzu, Michail Gorbačov, nepriniesol vo vzťahu k československo - sovietskym reláciám ponajprv žiadnu zmenu. Rámec obojstranných stykov určovala Zmluva o priateľstve, spolupráci a vzájomnej pomoci medzi ČSSR a ZSSR zo 6. mája 1970, do preambuly zmluvy bola zakomponovaná Brežnevova doktrína. Týmto mala byť spečatená sovietska hegemonia, pre ktorú sa používal výraz vyššieho štandardu vzájomných bilaterálnych vzťahov. Na základe zmluvy sa socialistické Československo ešte viac integrovalo do východného bloku; veda, kultúra, školstvo, médiá, zdravotníctvo, turizmus a telesná výchova sa mali koordinovať v zmysle zaväzujúcej „vzájomnej spolupráce“. Podobne zahraničný obchod vykazoval vysokú závislosť: podiel ZSSR na vývoze obnášal v roku 1985 približne 45%, čo predstavovalo o 12% viac ako v roku 1969. Po vojenskej stránke bolo Československo podriadené pod Spojené velenie ozbrojených síl Varšavskej zmluvy, vytvorené v januári 1956 s trvalým sídlom v Moskve a domínujúcim postavením sovietskej generality. Po vojenskej intervencii v auguste 1968 a nasledovnom podpísaní zmluvy o podmienkach dočasného pobytu Sovietskych vojsk na území Československa o sile približne 75000 mužov, zostalo ČSSR de facto do roku 1989 obsadené. Na týchto holých faktoch sa spočiatku teda nemalo nič meniť; dokazuje to aj skutočnosť, podľa ktorej bola Varšavská zmluva len mesiac a pol po zvolení Gorbačova predĺžená na ďalších dvadsať rokov.

GORBAČOVVA NÁVŠTEVA V ČESKOSLOVENSKU V APRÍLI 1987

Oficiálna návšteva Gorbačova v Československu v apríli 1987 sa časom stala akýmisi synonymom pre nevyužitú šancu na vnútropolitické zmeny - nielen preto, že generálny tajomník opomenul prirovnať myšlienky sovietskej prestavby k reformnému procesu Pražskej jari. Naopak, svojím benevolentným postojom voči československému vedeniu a najmä štátnemu prezidentovi Gustávovi Husákovi robil dojem, ako keby podporoval normalizačný kurz vládnej garnitúry. Nádeje mnohých Slovákov a Čechov, že Gorbačovova návšteva dopomôže k odchodu nejedného nepopulárneho politika a umožní návrat k reformnému procesu, sa nesplnili. Takisto sa nesplnili celkovo realistické očakávania niektorých reformne orientovaných politikov z existujúceho vedenia strany a štátu, že prvý muž socialistického bloku posilní ich pozície vo vnútri KSČ. To platilo predovšetkým pre predsedu federálnej vlády Ľubomíra Štrougala, ktorý v nezvykle ostrom, známom prejave v pražskom paláci Lucerna 2. marca 1987 vystúpil proti všetkým tým, ktorí sa len naoko solidarizujú s prestavbou a predstierajú reformný zápal, v skutočnosti im však ide len o ich vlastnú moc.

Medzi archívnymi prameňmi z fondu PÚV KSČ sa nenachádza dokument, ktorý by zachytil priebeh významnej návštevy. Viac o pozadí tejto udalosti sa môžeme dozvedieť z nepublikovaných spomienok Jaromíra Sedláka - v tom čase pracovníka na úrade federálnej vlády, ktorý mal o podobných udalostiach určité informácie. Sedlák píše, že ešte pred odcestovaním Gorbačova bola v Moskve prijatá rezolúcia, podľa ktorej síce generálny tajomník nemal obhajovať vojenskú intervenciu z augusta 1968, nemal však zároveň podniknúť nič, čo by ohrozilo existujúci mocensko-politický status quo. Zmeny na čele vede-

BEÁTA KATREBOVÁ-BLEHOVÁ

„Sovietsky faktor“ a pád komunizmu v Československu

nia ÚV KSČ sa mali oddialiť na koniec roka, aby nevznikol dojem, že Moskva sa mieša do vnútropolitických záležitostí Československa.

Priebeh návštevy dokazuje, že predpísaný scenár bol v podstate dodržaný. Generálny tajomník cestoval do Československa v čase, keď predstava budúcej rozsiahlej transformácie bola v jeho plánoch pevne zakotvená, avšak jeho realizácia sa v strane ešte musela presadiť. Československé stranické vedenie si naopak veľmi dobre uvedomovalo, že dlhoročné obdobie stagnácie, v ktorom sa každá pozitívna spomienka na rok 1968 znevažovala ako „kontrarevolučné sprisahanie“, sa blížilo ku koncu. Sovietsky model sa preto musel do istej miery začať uplatňovať v domácich pomeroch. Vo februári 1987 sa po prvý krát na úrovni najvyššieho stranického orgánu, predsedníctva ÚV KSČ, začalo s prípravou obsiahleho dokumentu s názvom „Prestavba hospodárskeho mechanizmu“.

Napriek sklamaniam, ktoré u Čechov a Slovákov vyvolal Gorbačov zdržanlivý postoj, samotný Gorbačov pokladal návštevu za veľký úspech. Na zasadaní politbyra 16. apríla 1987 za hlavný výsledok jeho návštevy označil „prelom postoja národa vo vzťahu k ZSSR“. Nadšené ovácie obyvateľstva, spontánne výkriky a prejavy sympatií zrejme na Gorbačova urobili značný dojem, keď pred politbyrom vyhlásil, že „atmosféra pripomína máj 1945.“ Spontánne prejavy radosti na druhej strane dali najavo, že medzi československým vedením a ľudom existuje priepasť. Podobnú situáciu Gorbačov vnímal aj v NDR: „Aj tuná ľudia hodnotia politické názory a úroveň vedenia. Vedúci činitelia pociťujú, že strácajú dôveru svojho národa, tým viac, že politická opozícia primknuła k našej perestrojke: veď my sme podporili ich januárové plénum z 1968 roku!“ Generálnemu tajomníkovi takisto neušlo, že v Prahe sa perestrojka neprestajne porovnávala s rokom 1968: „Vedúci činitelia cítia, že prehrávajú. A to na nás kladie určitú zodpovednosť.“

Pre nové politické vedenie ZSSR predstavovalo Československo jedno z najvýraznejších reliktov Brežnevovej éry. Keďže Gorbačov samotný ako aj jeho najbližší spolupracovníci sa rozhodovania o vojenskej intervencii priamo nezúčastnili, patrili pre nich udalosti roku 1968 k dejinám, ktoré nemali byť stredobodom obojstranných vzťahov a nezasluhovali si teda zvláštnu pozornosť. Opatrné obchádzanie páľčivej otázky možného prehodnotenia v Gorbačovových prejavoch a rozhovoroch počas návštevy svedčia o takomto poňmaní. Pre tých, ktorí očakávali zmenu sovietskeho stanoviska, takéto počínanie zaiste prinieslo sklamanie. Gorbačov si však zjavne neželal otvoriť túto otázku, keďže sa v danom období dosah na vnútropolitickú situáciu Československa ako aj možné dôsledky pre Sovietsky zväz nedali odhadnúť a prinášali do veľkej miery nekalkulovateľné riziko. Takisto Gorbačov nechcel obrátiť kritiku proti lojálnemu Husákovi, ktorého kremľskí politickí poradcovia charakterizovali ako inteligentného a otvoreného človeka. Vo svojom hodnotení návštevy z apríla 1987 si Gorbačov poznamenal: „Husák... je čestný. Ale sil mu ubúda.

Ubezpečuje ma: bude robiť všetko preto, aby kurz zmien pokračoval.“

„SYNDRÓM ROKU 1968“

Tzv. „syndróm roku 1968“ v posledných rokoch existencie komunistického režimu v ČSSR v podstatnej miere ovplyvnil vzájomné vzťahy s Moskvou. Hoci skúsenosti československej reformy boli pre sovietskych perestrojkistov užitočné, v ich publikáciách sa nájde len málo odkazov na tematiku Pražskej jari. Reformné snahy Pražskej jari boli oficiálne potvrdené až v čase, keď to už vlastne nebolo aktuálne. Počas návštevy Alexandra Dubčeka v Sovietskom zväze 21. mája 1990 Gorbačov porovnal úsilie opozície zastaviť prestavbu k násilnému ukončeniu Pražskej jari: „To, že pokusy o obnovu boli v Československu v roku 1968 zabrzdené, sa ukázalo ako obrovská strategická chyba, ktorá mala negatívny dopad aj na vývoj v ZSSR. Po príchode Brežneva k moci v roku 1964 sa iniciovali mnohé progresívne kroky. [...] Vojenské potlačenie v auguste 1968 reformy ukončilo. Stratili sme mnoho času, avšak bez predchádzajúcich skúseností by zrejme nedošlo ani k dnešným reformám.“

Gorbačovova striktná línia nezasahovania do vnútorných záležitostí krajín socialistického bloku sa dodržiavala najmä vo vzťahu k roku 1968. Jednoznačne to vyplýva aj z jeho rozhovoru s novozvoleným generálnym tajomníkom ÚV KSČ Milošom Jakešom, počas jeho návštevy v Moskve 11. januára 1988. Podľa správy vyhotovenej pre československé stranické predsedníctvo povedal prvý muž socialistického bloku nasledovne: „[...] žijúci predstavitelia pravicového kurzu v ČSSR a tí, ktorí odišli do zahraničia, sa usilujú, aby zneužili revolučnú prestavbu v ZSSR. Dokazujú, že chcú to isté, ale zatiaľ sa chcú na prestavbe príživovať.“ Ďalej dodal: „[...] všetci vieme, aký majú vzťah k Varšavskej zmluve [...] január 1968 bol správny, ale vývoj bol iný - strana opúšťala jednu pozíciu za druhou. Pokiaľ ide o zmenu celkového postoja k roku 1968 talianska strana vie, že to KSČ ani KSSZ neurobia.“

Posledná návšteva generálneho tajomníka ÚV KSČ Jakeša v Moskve sa konala 18. apríla 1989. O tejto významnej udalosti existuje viacero záznamov. Ponajprv o stretnutí s Gorbačovom informuje obvyklá správa určená pre stranické predsedníctvo podrobne zachytávajúca priebeh rozhovorov, skrátene záznam vyhotovený jedným z Gorbačovových poradcov, uložený v archíve Nadácie Michaila S. Gorbačova v Moskve, ako aj list veľvyslancu NDR v Prahe Helmuta Zierbarta Honckerovi, ktorý o stretnutí poskytuje dôverné informácie. V neposlednom rade sa o Jakešovej návšteve zmiňuje aj Gorbačovov poradca Georgij Šachnasarov vo svojich memoároch. Zo všetkých spomenutých záznamov je možné vydedukovať, že prvoradým cieľom Jakešovej návštevy bolo získať od Gorbačova záväznú vyhlásenie k roku 1968 a požiadať ho, aby sovietske vedenie aj naďalej svoje stanovisko nemenilo. Gorbačov mienil, že nie je jeho úmyslom, zasahovať do vnútorných záležitostí, keďže rozhodnutie o revízii hodnotenia patrí do právomoci KSČ.

Napriek dosiahnutému súhlasnému stanovisku zo záznamov rozhovorov vyplývajú značne rozdielne postoje zúčastnených strán. Jakeš odmietol ďalšiu pluralizáciu a demokratizáciu politického systému. Problém celej veci videl v nekompromisnom stanovisku: „Buď oni alebo my!“ Týmto ťahal vedenie do prehlbujúcej sa izolácie. V Kremli ho preto museli vnímať ako človeka, ktorý notoricky nenávidí prestavbu. Počas jeho návštevy Kuby označil Jakeš sovietsky kurz za „zradu marxizmu-leninizmu, revolúcie a socializmu, [...] ako oportunistický a revizionistický čin“. Hoci Gorbačov sa voči Jakešovi približuje do konca roka 1988 správal nanajvyšš benevolentne, musel časom svoj názor radikálne zmeniť. 15. januára 1989 na zasadaní stranického prezidia, čítal zo správy KGB o Československu nasledovne: „Divoco tam naši perestrojku nenávidí [...] celá ta banda (kodla), ktorá se chopila moci v roce 1968 a byla zahrnována přízni Brežněva a spol. Prorokují nám úplný krach.“ Zoči-voči Jakešovi sa však ukázal byť zdržanlivejší, keď priznal chyby nielen v samotnom Sovietskom zväze, ale aj v Maďarsku a Poľsku, kde sa prehlbovala hospodárska a politická kríza. Svoje vyjadrenia počas rozhovoru s Jakešom z apríla 1989 ukončil slovami: „U nás také skúsenosti ako v Československu z obdobia buržoáznej republiky neexistovali, preto sa musíme ešte veľa učiť“.

GORBAČOV A 17. NOVEMBER

Reakcia predsedníctva KSČ na situáciu, ktorá vznikla po násilnom potlačení študentskej demonštrácie na Národnej tŕide 17. novembra závisela predovšetkým od dvoch faktorov. Jedným z nich bola otázka rýchlej a úspešnej mobilizácie občianskej opozície v presadzovaní svojich požiadaviek voči vedeniu a druhým významným faktorom bol postoj Moskvy. Kremľské vedenie v revolučných dňoch zjavne pritvrdilo svoju politiku voči pražským súdruhom a snažilo sa ich dostať na líniu reformiem. S týmto odkazom sa 17. novembra vo večerných hodinách vrátil z Moskvy tajomník ÚV KSČ Jan Fojtík, kde sa členom sovietskeho politbyra Vadimom Medvedevom nechal počuť, že Moskva netrepezlivo očakáva uskutočnenie avizovaných reforiem, na ktoré definitívne dozrel čas. Ak by sa ich implementácia mala opäť zanedbať alebo oddialiť, v tom prípade sa požiadavka generálneho štrajku z radov študentov a disidentov považuje za oprávnenú.

Nejasný postoj Moskvy v revolučných dňoch osvetľuje do istej miery tajná misia Valeria Musatova, zástupcu tajomníka Medzinárodného oddelenia ÚV KSSZ. Musatov bol poverený svojim nadriadeným, známym historikom Valentinom Falinom, aby v deň po rezignácii Jakeša vycestoval do Prahy, preskúmal tamojšiu aktuálnu situáciu a zozbieral pre sovietske vedenie potrebné informácie. Musatovovi bolo striktné uložené nezasahovať do priebehu udalostí. Zvláštnosťou jeho misie bol aj fakt, že sa mala vykonať bez vedomia sovietskeho veľvyslancu Viktora P. Lomakina, ktorého v Moskve podozrievali zo sympatií k dogmatickej frakcii. Musatov sa podľa vlastných spomienok mal stretnúť s Adamcom ako aj s

jeho poradcami, zástupcami Občianskeho fóra a Verejnosti proti násiliu, zdržiaval sa však akýchkoľvek intervencií. Pri stretnutí s opozíciou mu bolo povedané, že jedným z programových bodov je aj požiadavka o úplnom odchode sovietskych vojenských jednotiek z územia Československa, čo sovietsky predstaviteľ pokojne vzal na vedomie.

Nová federálna vláda so staronovým predsedom Adamcom, ktorá bola zostavená na základe rokovania s Občianskym fórom a VPN a dezignovaná 3. decembra, priniesla zásadnú zmenu československo-sovietskych vzťahov. Ešte v ten deň vydala vyhlásenie, že vojenská intervencia piatich štátov Varšavskej zmluvy 21. augusta 1968 porušila základné princípy medzinárodného práva o suverinite štátov. Zároveň požiadala vládu ZSSR, aby začala rokovania o odchode sovietskych vojsk. Nasledujúci deň vojenskú intervenciu odsúdila sovietska vláda, keď ju označila za „neprimeraný zásah do vnútorných záležitostí sriateleneho štátu“.

Rokovania o odchode sovietskych vojsk už viedla nová vláda národného porozumenia, dezignovaná 10. decembra 1989. Premiér Marián Čalfa a minister zahraničných vecí Jiří Dienstbier rokovali 20. decembra o postupnom odsune 73500 sovietskych vojakov ako aj špecialistov z resortov národnej obrany, vnútra a hospodárstva. Záležitosť sa prejednávala ako výlučne bilaterálna a nemala byť súčasťou multilaterálneho procesu celkovej redukcie konvenčných síl v Európe, čo sa udialo napriek určitým výhradám sovietskej strany. Počas stretnutia medzi novým československým prezidentom Václavom Havlom a Gorbačovom 27. februára 1990 sa obidvaja politici zhodli na tom, že zmluva o priateľstve a vzájomnej pomoci sa nebude predlžovať, vzájomné vzťahy medzi oboma štátmi budú postavené na princípe rovnosti a rešpektovania suverenity, spolupráca sa bude odvíjať v záujme zachovania mieru a bezpečnosti v Európe. Na základe dohody mali byť sovietske bojové oddiely spolu s výzbrojou odsunuté do jedného roka, ostatné jednotky do polovice roka 1991. V skutočnosti však už 20. júna 1990 opustil posledný sovietsky vojak Č-SFR.

NA ZÁVER

Nástup preroformného generálneho tajomníka ÚV KSSZ Michaila Gorbačova v plnej miere odhalil závislosť československého normalizačného vedenia na mocensko-politických rozhodnutiach sovietskej vládnej elity. Neistota silnej dogmatickej frakcie vo vnútri KSČ, ktorá vyplývala z možného prehodnotenia vojenskej intervencie z 21. augusta 1968 paradoxne urýchlila proces personálnych zmien na čele ÚV KSČ ako aj federálnej vlády v neprospech umierneného krídla podporujúceho myšlienku prestavby v okolí premiéra Eubomíra Štrougala a v menšej miere aj prezidenta Gustáva Husáka v rokoch 1987 a 1988. K prítvrdeniu tohto kurzu prispel v značnej miere aj postoj Moskvy, kategoricky odmietajúcej zásahy do vnútornej politiky sriateleneých socialistických krajín, v dôsledku čoho sa ČSSR koncom osemdesiatych rokov ocitla na strane s Honeckerovou NDR a Ceaușescovym Rumunskom. Úloha Gorbačova, napriek niektorým novým poznatkom v procese pádu komunizmu v Československu, preto naďalej zostáva nevyjasnená a bude si vyžadovať ďalší podrobný výskum. Nevyjasnené zostáva aj pôsobenie sovietskeho veľvyslancu Viktora Lomakina v Prahe, ktorý mal skôr povest politiká, nesúhlasiaceho s programom perestrojky. Takisto do budúcnosti zostáva otvorený faktor KGB.

Slovenské dejiny, dejiny Slovanov velebciach Vlasatého Boha, súc dejinami Horalov, Horniakov alebo Uhrov, začali v horách zeme U Hory, nie však medzi prehistorickými pastiermi kráv, oviec a kôz, ale medzi prospektormi, zlatokopmi a tavičmi medi a bronzu a medzi dlhovlasými mníchmi, hermitmi a reklusmi, ktorí prišli hore Tisou, Hornádom, Nitrou a Váhom do týchto hôr v severných Karpatoch za samotou, za Bohom, ktorého nazývali Bog a tu ho hľadali a v sebe samých našli, pretože ich Bog nebol nič iné než Absolútne Sebazpoznanie. Sám Boh im tu meral čas tým, že jeho viditeľný prejav, slnko - jeho pravé oko sa denne kĺzalo ako prekrásna víla po malo- a veľkotatranských štítoch a hrebeňoch, a keď sa pri pohľade z Burchbrichu na jesennú rovnodennosť doslova utopilo v 'Jazere Najvyššieho Povedomia', v Štrbskom Plese, nastala noc bohov.

Štrbské Pleso, na juhozápadnom úpätí Kriváňa a juhozápadnom úpätí Gerlachu, bolo slovenským ekvivalentom tibetského jazera Manasarovar - Jazera Mysle alebo Jazera Najvyššieho Vedomia - na južnom úpätí posvätnéj hory Boha Šivu - Kailasam. Jeho názov v pôvodnom znení mal formu Šatur-bá Palása(m), z čoho vzniklo 'Štrba Palása' a eventuálne Štrbské Pleso. Tento názov mal presne ten istý význam ako chronologicky neskorší sanskritizovaný hydronym Manasarovar - Pleso Najvyššieho Vedomia alebo Pleso večnej Spásy. Štrbské Pleso vzniklo zaháňaním vody z topiaceho sa ľadovca morenovitou hradbou a nie je bezvýznamné, že v Džainistickej (Jain) tradícii starej Indie sa jazero Manasarovar nazýva Padma Hrada, 'Hrada Lotosového kvetu'. Dnes táto hradba zachytáva vodu z dažďa a topiaceho sa snehu v okolí. Na jeho brehoch a v jeho vodách šajvistickí (ranohinduistickí) velebníci Vlasatého Šivu Gangaviana očakávali vyvrcholenie duchovného hľadania.

Štrbské pleso zrejme slúžilo tomu istému účelu.

Starí Sloveni celkom zjavne dosiahli podobné jogické preniknutie vnútornej dimenzie človeka pohrúžením sa do Štrbského plesa. Na brehoch Štrbského plesa sa končila dlhá

CYRIL A. HROMNÍK

Sloveni na prahu spásy I.

Štrbské a Jamské pleso

púť pútnikov prichádzajúcich hore Nitrou a cez Turiec ako aj pútnikov potisských a pohornádskeých, ktorí na znak prijatia náboženského sľubu nechali si rásť dlhé vlasy ako jeho spečatenie. Ponoriť sa do jeho hlbokéj zelenej vody, zvanej palásam - z čoho vzniklo slovenské 'pleso', prinášalo veriacim očistu, najvyššie poznanie a večnú spásu. Miestne legendy a báje dodnes rozprávajú o princovi, vládcovi tatranských plies a o prekrásnej víle hrajúcej na lutnu, ktorí vo vodách Štrbského plesa našli svoje šťastie a večnú spásu.

Zelená farba tatranských plies ich spája so 'Zeleným morom', ktoré v mytológii Indie oblieva celý obývaný svet. Preto sa plesám aj v slovenčine prisudzuje morský pôvod alebo spojenie s morom, ako to naznačuje tendencia Slovákov a Poliakov nahrádzať pleso názvom Morské oko.

Popisné meno pleso sa v neskorších dobách uplatnilo aj na iné tatranské jazera a historicky významné je aj jeho uplatnenie na vzdialený, ale tiež zelenkavý Balaton v stredovekej, ba aj starovekej slovenskej Panónii. Tam je zaznamenaný ako „lacus maximus qui dicitur Pelsois“ už okolo roku 700 po Kr. v diele Ravennatis Anonymi Cosmographia, alebo aj v dobe rímskej, ak je informácia podaná A. Semešom správna a historicky autentická (Kultúra 16, 7. október 2009, s. 5).

Tibetský Manasarovar nemá zjavný a trvalý výtok, ale na západnej strane má svoj protiklad v temnom jazere démonov a smrti zvanom Rakšas (Rakshas) Tal. Podobne aj Štrbské pleso je bez výtoka a tiež má svoju tmavú partnerku podsvetia na západnej strane v čiernych vodách Jamského plesa, tzn. Plesa Boha Smrti Jamu, strážcu južného sveta nespasených, zvaného Pitriloka, z ktorého východ je možný len v telesnej podobe.

Podtatranské povesti spájajú Jamské pleso so smrťou tatranských vodníkov. Jamské pleso, položené v povodí Váhu, patrí do tmavej západnej po-

lovice Matra(nsko)-Tatra(nskej) mandaly. Je geografickou a teologicko-kosmologickou súčasťou Liptova - regiónu tých, ktorí meditovali na dravidského Boha Smrti Jamu. Tým sa hovorilo Alipatakan, neskoršie Lipták/Liptáci, čo dalo vznik regionálnemu menu Liptov. Štrbské pleso, pleso bez prítoku a bez odtoku, leží na ostrohu Tatier, ktorý tvorí rozhranie hlavných slovenských povodi a je poznamenaný toponymami Štrba, Štrbské pleso, Štrbské Solisko a Štrbský štít. Vody z oblasti na východ od tohto rozhrania, vrátane Nového Štrbského plesa, odvodňuje rieka Poprad s jej prítokmi (Mlynica atď.), a tá patrí do jasnej, východnej polovice Matra-Tatra Mandaly. Presne v zhode s hinduistickou kosmológiou, rieka Poprad mieri na severovýchod, teda do neba, pretože dvere do neba Boha Šivu (Šiva), zvaného tiež Šivaloka, sú na severovýchode. Tento koncept indickej kozmológie je obsiahnutý v mene Poprad, ktoré pozostáva z tamilského pô 'odist' + para(m) 'nebo' + nad(i) 'rieka', Poparanad, čiže Poprad a popisuje tento na severovýchod mieriaci tok ako 'Rieku Odchodu do Neba' alebo 'Rieku Cesty k Bohu'. Skrátka, Cesta do Neba.

Hlavná pútnická cesta k posvätnému Kailasam v Tibete vedie pozdĺž severovýchodného ramena rieky Gangy, zvaného Alknanda, ktorej meno najpravdepodobnejšie znamená 'Dosiahnuť pozemskú hranicu Swargy' (Swarga). Inými slovami, Alknanda je rieka, ktorou sa dôjde do sféry boha Indru, ktorý je správcom (Swarga-pati) Šivovho raja alebo neba, zvaného buď Šivaloka alebo Swarga. Túto cestu zvolila aj prvá portugalská výprava k jazeru Manasarovar, ktorú podnikol Jezuíta António de Andrade a Manuel Marques v doprovide indických nosičov v r. 1624. Alknanda je posvätná, aj keď tečie zo severovýchodu na juhozápad. O čo posvätejšia a blahodarnjšia musela byť rieka Poprad, ktorá tiekla a tečie z juhozápadu na severovýchod - ozajstná Cesta do Neba.

Popradskú Cestu do Neba pre-svedčivo potvrdzuje absolútne presná súbežnosť Kulije Burchbrichu, ktorý bol geometricky vytesaný priamo z prastarého vysokého brehu rieky Poprad, z jej kozmologicko-náboženským smerom na pravý severovýchod. Existencia sakrálny Popradskej Cesty do Neba je tiež dôvodom a vysvetlením skutočnosti, že v Popradskej doline sa nachádza neobyčajne množstvo prastarých sakrálnych stavieb. Medzi nimi snáď najzaujímavejšia mohla byť konštelácia megalitov na úpätí Jeruzalemského kopca pri Kežmarku. Tie sa však dajú vidieť už len na starých fotografiách.

Na rozhraní sféry Neba - reprezentovanej riekou Poprad, a sféry Zeme - reprezentovanej riekou Váh, stojí Štrba. Štrba, hrana Najvyššieho Vedomia a Večnej Spásy, je hlavným rozvodím horskej časti Slovenska nad Dunajom. Oddeľuje vody Váhu od vód Popradu a Hornádu a tieto povodia odvodňujú doslova každý kút Matra-Tatra Mandaly. Štrba pod Štrbským plesom, kde starodávni slovenskí pútnici stáli na prahu spásy, oddeľuje aj dve najvýraznejšie kultúrne oblasti horského Slovenska: Liptov, som Liptákov, teda zem tých, ktorí Kontemplujú Boha Jamu, čiže zamýšľajú sa nad smrťou, a a Spiš, Zem Blaženosti alebo Zem Spišiankov, teda zem dlhovlasých pútnikov, ktorí s ružencom v rukách šli za večnou spásou.

V tejto zmysluplnej kozmologickej toponymii nebolo ťažké nájsť cestu k poznaniu pravdy (odkiaľ snáď aj slovenské motto „Pravda zvíťazí“) a k večnej spásy. Avšak v neskorších dobách, hlavne v dobe kresťanskej, slovenský ľud význam starodávnych toponymických smerníkov svoju Cestu do Neba nahradil cestou cez Jeruzalem a skrz Kalváriu. Staré smerníky však v podobe miestnych mien ako Štrbské pleso, Poprad, atď. prežívajú dodnes, len ich treba vedieť čítať v slovenčine bronzovej doby.

Sokratovské otázky o nežnej

(Dokončenie z 1. strany)

A ako revolúcia naloží s náboženstvom, kresťanstvom, s veriacim človekom, ktorý tvrdí, že prvá príčina vecí nie je revolúcia ani človek, ale povedané s J. Maritainom, prvá príčina je Boh a len v jeho optike môže aj v nás nejaké zlo zaniknúť?

Nie sú to aktuálne otázky aj v súvislosti s nežnou revolúciou?

Aký celok hľadala nežná revolúcia? Našla ho vôbec, alebo je to brána do toho celku, na ktorý poukazovali už naši dedovia našim otcom, keď hovorili, ty sa dožiješ lepších čias a mysleli na západné demokracie, od ktorých nás delila železná opona? Mysleli aj na tento lepší celok demokracie, ktorý (ako predpokladali) v sebe zrkadlí personálny rozmer, lebo človek sa nielen socializuje, ale aj personalizuje svoje prostredie. Malí nádej, že v tomto lepšom celku zanikne to zlo.

Nežná revolúcia mi pripadá ako vzácna minca. Na reverze je zobrazený človek, osoba ako znovuobjavený celok, v ktorom podľa jeho svedomia môže zaniknúť zlo, vo vzťahu k práve nadobudnutej náboženskej slobode. Na rube tejto mince je zasa znak nového celku ako diela ľudských rúk, ako civilizačná štruktúra, ktorá sľubuje, že v nej zaniká zlo, pretože je personalizovateľná. Ako by mohla vyzeráť falošná minca nežnej revolúcie? A vôbec je možná taká min-

ca? Nie je to ľahká otázka, povedal by Sokrates a opýtal by sa: Prebehla vo vašej spoločnosti diskusia o tom, čo bude kritériom vývoja, rozvoja, či osoba človeka, potom aj osobnosť, alebo iba civilizačná štruktúra, ktorá človeka vníma ako náhodu hodenú do vesmíru a chce mu prepochovať svoju identitu? A asi by nám pripomenul, že verejnosť to bol život nie iba pre seba, ale aj pre iného a verejnosť to bol aj obraz starostlivosti o dušu človeka v danej spoločnosti.

Znova sokratovská otázka. Ak je sloboda a nežná revolúcia brána do tohto nového celku, je to jej celok? Čo ak zistíme, že sloboda v tomto celku je výsledok delegovania istej zodpovednosti na ten lepší celok, ktorý bude robiť tú čistiareň? Od nás sa chce, aby sme boli údržbármi tohto systému. Ľuďmi systému. A potom sme slobodní, môžeme robiť čo chceme, skonštruovali sme celok, v ktorom zaniká zlo. Len musíme dobre popísať to zlo. Netreba na to ani desatoro Božích prikázanií. Veď prvá príčina, to sme my ľudia. Nemali by sme povedať tým, ktorí sa o to znova pokúšajú, že my sme už čosi podobné zažili? Nepozorujeme práve preto, že dobro sa nazýva zlom a zlo sa nazýva dobrom? Nemala by nežná revolúcia ostať verná tejto skúsenosti, ktorú sme poznali iba my, pretože sme prežili totalitu? A nemali by sme my byť zásadoví a odmietajú civilizáciu štruktú-

ru, v ktorej niet miesto pre kresťanstvo, veď sme to už prežili a vieme, čoho je to začiatok? Nezačal už znova zápas o ľudské svedomie?

Musím povedať, že aj tých dvadsať rokov transformácie mi pripadá ako život podľa Heglovho dialektického modelu vývinu. V knihe Duša Európy ho kritizuje nemecký politológ M. Lobkowitz, keď píše, že Hegel sa mylil, zlo nie je nevyhnutný predpoklad dobra. Možno sokratovská otázka na ďalší dialóg: Najsamprv musí byť zlo ako predpoklad dobra? Lobkowitz je presvedčený, že politika sama neodstráni zlo. Že sú to predovšetkým predpolitické sféry, ktoré môžu čosi urobiť. Ako napríklad rodina, práca, spoločenstvo, alebo môžeme dodať s J. Patočkom, aj verejnosť ako život nie iba pre seba, ale aj pre iného. To sú celky, ktoré sú personifikovateľné. Aj to môže byť ten celok, v ktorom môže za určitých podmienok zaniknúť zlo. Politika má iba vytvárať podmienky, aby bola v službe tomuto celku.

Politika sa len veľmi ťažko personalizuje, ako na to upozorňuje C. S. Bartník. V politike ako celku zlo veľmi ťažko zaniká bez týchto aktívnych predpolitických sfér.

Nebola prvá úloha nežnej revolúcie dať do správneho pomeru politiku a predpolitické sféry, lebo komunizmus mal supremáciu práve nad týmito nad

politickými sférami? Netešili sa na námestiach ľudia práve tomu, že to skončilo? Nežijeme zasa heglvský koncept vývinu, v ktorom dejiny tvoria zmysel? Ako o tom píše ešte kardinál J. Ratzinger, potom dejiny by produkovali zmysel, a nie zmysel tvoril dejiny. Nečudujme sa potom absurdnosťami, ktoré musíme žiť.

A na záver ešte jedna pôvodná otázka Sokrata z rozhovoru s Hyppiasom, zachytená v Platónových dialógoch. Sokrates sa pýta, či schopnosť je krása. A Hyppias hovorí, že áno. Ale ako to, že sme schopní robiť dobre aj zle, pýta sa Sokrates - to je krása? Nie, odpovedá Hyppias, iba ak schopnosť a krása robia dobré veci.

Na námestiach nežnej revolúcie ľudia chceli ísť touto cestou.

Položme si každý sám túto sokratovskú otázku.

Literatúra:

Bartník C.S. (2000) : Personalizm. " O.K. , Tomasz Wiater, Warszawa.
Lobkowitz, M. (2001) : Duše Evropy. Vyšehrad, Praha.
Patočka, J.(1991): Evropa a doba poeuropejská. Lidové noviny, Praha.
Ratzinger, J.(1991): Úvod do křesťanství. Petrov. Brno.

STANISLAV HVOZDÍK,
(Doc. PhDr. CSc.)

FFUPIŠ. Katedra psychológie. Košice

V roku 1914 prichádzajú na svet tri významné básnické osobnosti, ktorých neskôr Božia prozreteľnosť spojila v spišskokapitulskom seminári do literárnej skupiny nazvanej Piráti krásy. Ich programom bolo: „hľadať a objavovať krásu v slove, krásu v prírode, krásu v Božom stvorení.“

Janko Silan, Paľo Ušák Oliva a Mikuláš Šprinc - tri výrazné individuality, predstavitelia slovenskej katolíckej moderny, v ktorých sa mimoriadne odrážala spätosť básnika a kňaza. Tento rok to už bude deväťdesiatpäť rokov, ktoré uplynuli od ich narodenia.

Aby sme dodržali istú časovú následnosť, na základe konkrétnych dátumov ich narodenia, predstavíme si najskôr osobnosť Janka Silana, mnohými kritikmi považovaný za najkatolíckejšieho básnika.

JANKO SILAN (vl. m. Ján Ďurka) sa narodil 24. novembra 1914 v obci Sila, od nej je teda odvodený aj jeho pseudonym Silan. Prežil veľmi ťažkú a smutnú mladosť, plnú samoty a trápený očnou chorobou, sa neskôr vyprofiloval na jedného z najlepších slovenských katolíckych básnikov. Priviedla ho k tomu aj veľká túžba stať sa kňazom, čo sa mu po mnohých útrapách, keď ho nechceli kvôli jeho zdravotnému stavu prijať do seminára, napokon podarilo zásluhou biskupa Jána Vojtaššáka. Ten Silana - po jeho neúspešnom pôsobení v trnavskom seminári a po ukončení gymnaziálneho štúdia v Nitre - prijal do seminára v Spišskej Kapitule. Už v tridsiatych rokoch 20. stor. sa počas svojho štúdia v Nitre začal výrazne formovať filozoficky a literárne, pretože v tom čase sa na tamjšom gymnáziu zišlo mnoho nadšencov pre literárnu - najmä poetickú - činnosť.

V roku 1936 mu vychádza jeho debutová básnická zbierka s príznačným názvom Kuviky. Písal ju počas svojich študentských rokov. Je spomienkou na dni a noci plné samoty, keď vonku na tráve a pri jarku pásol husi, zrána a zvečera sa učil spoznávať Boha. Tak sa začala jeho poézia. „Z clivosti a túžby za tým neznámym, čo pripomínajú kuviky, keď sa vnárajú do svetla tvojich okien.“ (Z rozhovoru s J. E. Borom, uskutočneným v roku 1944). Následne mu v roku 1939 - medzitým bol publikovaný ešte zborník Rekviem za Andreja Hlin-

Janko Silan

ku, kde prispeli svojimi veršami mnohí laickí i kňazskí autori - vyšla v poradí druhá básnická zbierka s názvom Rebrík do neba. V danej zbierke si už môžeme všimnúť básnikov rozlet do výšin náboženskej spirituálnej tvorby, k čomu ho priviedla najmä pokojná a kultúrna atmosféra vyššie spomínaného seminára Spišskej Kapituly. Práve tu sa stretáva nielen s domácou, ale aj zahraničnou tvorbou básnikov - R. M. Rilkeho, R. Guardinim, P. Lippertom a inými. Spišská Kapitula teda zrodila skupinu piatich „pirátov krásy“, ktorí spoločne hľadali rajsčú tvár vecí. Tvorili ju mladí katolícki básnici Paľo Ušák-Oliva, Mikuláš Šprinc, Janko Silan, augustínovský prekladateľ Ján Kováč a organizátor edície Slovo Štefan Schelling. V ovzduší spišskokapitulského seminára napísal Silan za päť dní „elégiu“ Slávme to spoločne, ktorá vyšla v roku 1941. Hľadiac z okna semináru, spomenul si na život a smrť svojej matky, ktorú chcel básnickým spôsobom osláviť. Na samom začiatku mu prišli na um tieto verše: „Básnik si svoje oči zaviera / a vidí ponad všetky dialne kraje / zmar kráčať ku predmetom zvečera / a povie: a zem pokojná je. / A zem sa chystá. Kde sa uberať? / Zem verí. Mlčí. Chráni svoje taj. / A zem sa obnovuje. Nádhera! / ... tak rada ako na javore list.“

V rokoch 1943 - 1947 dochádza u Silana k veľkému tvorivému vzopätiu. Július Pašteka v úvode vydania jeho 2. súborného diela v roku 1996 potvrdil skutočnosť, že básnik „umelecky rástol od zbierky k zbierke, naplno už spieval vlastným, nezameniteľným hlasom. Nech spracovával akúkoľvek

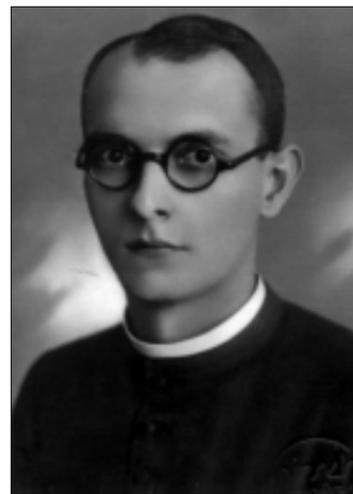
tému, cirkevnú či duchovnú, prírodnú či nacionálnu, z jeho básní sa ozývala hlboká, pokorná, oddaná duša.“ Dokazuje to aj zbierka Kým nebudeme doma (1943), ktorá priniesla Silanovu prvú klerickú i prvú kňazskú poéziu. Zo samotných veršov z básne s rovnakým názvom aký dostala zbierka je možné vytušiť, aké miesto považuje Silan za svoj domov: „Už treba iba kráčať cestou touto v dial, / len Ním a skrze Neho vždy a všade, / kým nebudeme doma, v rajskom sade.“

Ďalšie dve zbierky Piesne z Javoriny (1943) a Piesne zo Ždiaru (1947) dokazujú, že básnik si vytvoril „vyšší, nadmyslový vzťah k stvorenstvu.“ (J. Pašteka) V obdive k prírode i k nadprírode sa je-

„prispôbil“ povojnovej situácii.

Po zbierke z roku 1948 Úbohá duša na zemi mu až po dvoch desaťročiach vychádzajú štyri drobné básnické Triptychy (1966 - 1969). Ako posledná - za jeho života - mu vyšla zbierka s názvom Oslnenie (1969), ktorá je plná jas, viery, nádeje a lásky.

Janko Silan, stojaci po roku 1948 v opozícii totalitného režimu, bojoval aj v tomto ťažkom období proti neslobode, skrivodlivosti a nepravosti daného systému. Dokázal obhájiť čistý štít a českú katolícku modernu ako autor zbierky Katolícke piesne z Važca, ktorá vyšla v roku 1980 len v strojopisej podobe či vo významnom autobiografickom románe Dom opustenosti, ktorý odovzdal Silan do tla-

PAĽO OLIVA (vl. m. Pavol Ušák) sa narodil 16. 11. 1914 v obci Kátlovce. Jozef Šimončič, ktorý napísal doslov k Olivovej zbierke

Piráti krásy

ktorí hľadali a objavovali krásu v slove, krásu v prírode, krásu v Božom stvorení

P. U. Oliva, H. Fiebigová, K. Geraldini, J. Silan

ho básne neraz menia na modlitbu. Svojou prekladovou tvorbou taktiež obohatil v danom období slovenský knižný trh o významnú európsku liturgickú poéziu, ktorá vyšla pod názvom Hymny (1943).

Po roku 1947 sa však končia dobré časy pre náboženskú poéziu. Nastupujúci povojnový socialistický režim nepotreboval poéziu mystického vzletu a ani predstaviteľov katolíckej moderny. Mnohí autori, patriaci do danej básnickej skupiny, emigrovali do zahraničia a do domáceho exilu upadli okrem Janka Silana aj jeho kňazskí priatelia Ján Haranta a Svetoslav Veigl, ktorí sa verejne odmlčali a P. G. Hlbina sa svojou tvorbou viac či menej

če už v roku 1970, ale jeho prvú knižné vydanie sa uskutočnilo až v roku 1991.

Po páde komunistického režimu vyšlo bohatstvo Silanovej tvorby vo viacerých súborných zväzkoch, ktoré zostavil Július Pašteka. Ten sám priznal, že keď Silan v roku 1984 zomrel, „odišiel v ňom najnáboženskejší, najspirituálnejší, najnepoddanejší príslušník slovenskej katolíckej moderny.“ Tieto slová potvrdzujú i verše, ktoré aj dnes, hoci už v demokratických podmienkach, ešte stále ponúkajú nadčasové básnikove poslanstvo: „Časy sú kruté, veď to vieme. / Ale nás nútiť netreba: / Slováci slúžme, pomôžeme / tak všetkým prísť raz do neba.“

Oblaky uvádza skutočnosť, že „z dechtického chotára vidno Kátlovce ako zelený chumáč s vykukajúcou vežou kostolíka. Keď bolo počuť kátlovské „zvonky“, vravievali starí: bude pršať. Kátlovce sú typickou dedinou Trnavskej pahorkatiny.“ A práve z nej pochádza človek, na ktorého sa skutočne nezabúda. „Mal v sebe čosi ako stigmatu svätého Františka z Assisi.“ Zmaturoval na gymnáziu v Trnave v roku 1934, kde začal študovať aj teológiu. V štúdiu teológie pokračoval v Spišskej Kapitule, kde bol za kňaza vysvätený v roku 1939. Svoje básne a prózy, v ktorých sa často zračil smútok a temnota, čo odôvodňoval svojou životnou skúsenosťou, uverejňoval v časopisoch Rozvoj, Svojeť, Elán, Pero, Prameň, Kultúra atď. Počas jeho života mu vyšla jediná zbierka básní s názvom Oblaky (1939). Jeho posledné básne sa nachádzajú v knihe spomienok Tak umieral básnik Paľo Oliva (1941), ktorú zostavili a zredigovali jemu verní priatelia - piráti krásy - Janko Silan, Mikuláš Šprinc a Števo Schelling. Posledné slová na rozlúčka a pietne básne do daného diela pridali aj mnohí iní autori. Za zmienku stojí i výber z Olivových básní, nachádzajúcich sa v knihe Štefana Moravčika Bozk pozná smútok úst (1991).

Jeho dobrý priateľ a spolubrat Janko Silan sa o ňom vyjadril ako o človeku, obetujúceho seba a iných, seba za iných a seba pre iných, čím pochopil to, čo ho robilo kňazom a básnikom spolu. Pretože „hodnotu života meria Boh nie podľa dĺžky, ale podľa splneného posolania. Ak povoláním a poslaním Paľo Ušáka Olivu bolo byť kňazom a básnikom, tak vyvinul maximálne úsilie, aby toto poslanie splnil.“ Janko Silan svoje slová potvrdil i pietnymi veršami v básni Rekviem za básnika: „Keď je už tak, jak je, nuž nech je teda. / Ty, básnik, ty aj v tomto potešíš, / ako

si tešil všetkých, ktorým bieda / deň po deň prekážala stúpať výš.“ Jeho básne plné pokory a odovzdania znejú ako modlitby vo chvíľach, keď chce byť človek sám, vyjadřila sa o ňom Angela Čimová. Platí to najmä o veršoch venovaných Panne Márie zo zbierky Oblaky: „V bielych vlnách kvetov tvoje prosby / na zemi sú srdcia ranené / Poľutuj tie skrivené oči / keď sa menia kvety na tieň“ (Madone) Nádherne ako hudba však znejú aj jeho ľubostné verše zaznievajúce v básni Ex voto: „Povždy mi budeš unikať / jak myriady slz v tvojich očiach / Neuč sa neuč spomínať / o vlnách snívam v temných nociach // Po bielych cestách chodím sám / a v penách mojich plachá víla / Večer sa s vtákmi zhovárom / ktorých si zrakom poranila // Azda aj tebe do dlani / sadnú raz keď smer letu zmenia / Ich spev ťa sladko omámi / jak tvoje zbohom dovidenia“.

V najťažších životných chvíľach, keď Paľo Oliva od roku 1939 až do svojej smrti na tuberkulózu v roku 1941 v Kvetnici navštevoval rôzne nemocnice a tatranské sanatóriá, mu boli oporou mnohí jeho priatelia a známi, ale najmä milujúci „piráti krásy“. Mikuláš Šprinc ho neustále povzbudzoval slovami: „Neboj sa, Paľo, budeš žiť a budeš ešte spievať - i keď praskla podaktorá struna na tvojej lýre.“ Sám Paľo sa však zmieroval so svojou chorobou ako slnko so svojím východom a západom. Dokazujú to najmä verše z básne Fragment, ktoré naplno objasňujú i význam vety, ktorú napísal ako venovanie Hadri-Drevenickému do svojej debutovej zbierky: „Aby nás oblaky večne tiahly do výšky!“ Verše spomínanej básne znejú nasledovne: „Povedzte, ktorým smerom idú vlaky, / povedzte, ktoré vlaky idú nad oblaky? // Povedzte, kam odnesie víchor unavených vtákov, / povedzte, kde sa končí odysea vrakov? // Povedzte, kam zapadne hviezda, keď je všetko biele, / povedzte, ako ďaleko je od nedele do nedele? // Povedzte, prečo v noci smrť mi siaha na hrdlo, / povedzte, prečo v srdci s krvou niekoľko slov zatvrdlo? // Povedzte, prečo tento pozdrav nedopíšem, / povedzte, prečo smrť nám vlieva do srdca farbu višňu? // Povedzte, prečo nikdy nevrátia sa lanské snehy? / - Sbohom, môj básnik krutosti a nehy! // Povedzte, prečo v lúčení sa podobáme kvetom, / povedzte, prečo južní vtáci zaplakali pred odletom? // Povedzte, prečo kvety vädnú - aj na oltári božom?“ Keď sa Mikuláš Šprinc stretol s Paľom Olivom poslednýkrát, pošuškal mu do ucha svoj testament: „Dušu Bohu, telo do zeme a dlžoby Cirkvi sv. Môj majetok je práve taký, ako moje dlžoby.“ Život je však neskončená symfónia. „A predsa žijesh v Bohu a v spomienkach tých, ktorí ťa poznali a milovali. Lebo každý, kto ťa stretol, musel ťa milovať. Slzy všetkých nad tvojím rovom hovorili o vzťahu, o živom a hlbokom vzťahu k tebe - kňazovi a básnikovi...“ Aj kvôli týmto Šprincovým slovám nám môžu nádherne znieť smutné, ale zároveň nehybné Oli-

vove verše, patriace do zlatého fondu slovenskej duchovnej literatúry: „Vás čierni havrani vás volám svojich druhov / Znie prosba nad horou znie Kalváriou lásky / Než slza stratená dopadne na oblázky / Za vtákov ranených za tváre pod závojom / Ruky sa spínajú k nebesiam v mene tvojom / Za deti ktoré pred tebou sú nemé / Za slová ktoré nikdy nepoviem“ (Madone).

sa neplatí (2002), Šprinc bol básnik - kňaz, posväcovateľ, „ktorý vec nepustí, kým ju nepožehná. Uzlovitá, svalnatá duchovná osoba, vždy ochotná prekonať seba.“ Sám Šprinc definoval funkciu a hranice umenia nasledovne: „Vysloviť, čo je ešte ľudsky vysloviteľné, stvárniť, čo je stvárniteľné, vysloviť veci tak, ako samy v sebe stoja, tak, ako ani netušia, že jestvujú; so všetkým tým jemným oba-

pólmi: medzi neochvejnou vierou v realitu sveta a víťaznou nádejou, že prostredníctvom básnickej intuície preniká básnik k ich jadrú a postupne až k samému Stvoriteľovi. Dokazujú to verše skladby Modlitba vecí: „Všetky beztvárnosti hľadajú si tváre, / všetko bez podoby zatúži byť krásne, / všetka temná úzkosť i to šťastie jaré / chce raz plesť s tvárou v slovách mojej básne.“ Daná básnická zbierka bola jedinou vydanou na Slovensku. Pribudlo k nej však šesťnásť nových zbierok publikovaných v zahraničí, pretože v roku 1945 emigroval. Cez Nemecko a Rakúsko sa dostal do Talianska, avšak v roku 1946 sa vybral do Spojených štátov amerických, kde aj zomrel v roku 1986 v Clevelande.

O svojom vzťahu k Silanovi a Olivovi sa zmienil nasledovne: „Sú stretnutia s ľuďmi, ktoré neznamenajú nič. Len čo sa rozlúčime, už sme zabudli na nich. Ale sú stretnutia, ktoré sa ujmu v nás ako semeno v dobrej zemi. Rastie a zapúšťa korene. Stretli sme sa všetci v spišskom seminári. S nebohým Paľom Olivom bývali sme v tzv. „nostalgickom kúte.“ (...) Ako sme len milovali tie tiché odpolednia, keď sme sa vo voňavej tráve vyvalovali pod borovicami, sami, lebo nebo nad nami a okolo nás ticho a vôňa pryskyrice. Ako sme preosievali svet na riečici svojich snov a svojich nekonečných filozofovaní. (...) Nemali sme tajomstiev a žili sme tak ľudsky krásne, veselo a bezstarostne. Spájala nás hlboká ľudská láska, spoločné záujmy a spoločné osudy. A tak myslím, že nosným základom bola práve láska

doch Edenu - / jak valia lásku spenenú... (...) Jak zvláštny svet váš bez závoja, / kde s božou sa lásky svätých spoja: / svtania večne bez západu. // Rytieri biely idú z hradu... / To vy. A my tu v žiali zeme / vás k slzám svojim ticho zve.“

Šprinc však nezabúdala ani na svojho kňazského a básnického spolubrata Janka Silana, ktorému venoval viacero svojich básní. Jednou z nich je aj báseň List do Ždiaru, ktorú mu poslal v čase, keď Silan pastoračne pôsobil v Ždiari: „Ach, čože tebe je tam v Ždiari, / v objatí krásy divokej?! / Žiješ jak bača na košari / a sny jak ovce ženieš snežné / z doliny tichej, hlbokkej / (tak hore grúňom, dolu grúňom...) / vždy s božou cestou rovnobežne. / I postáť času sa ti ujde / a povedať si: ako je tu krásne, / nech každý planý smútok zhasne / a svetlo ako slza z mojej básne.“

Básnická tvorba Mikuláša Šprince v sebe zahŕňa duchovnú a prírodnú lyriku, vlastenecky i politicky motivované verše, ako aj vnútorné vyznania človeka hľadajúceho vlastnú identitu. V americkom exile sa stal významným a uznávaným profesorom moderných jazykov a filozofie umenia a vyše štyridsať rokov redigoval štvrťročník pre slovenskú kultúru Most. Šprincov básnický kolega Gorazd Zvonický ho nazval filozofom a teológom vlastnej básnickej tvorby, pretože „básnik svojím dotykom hmotný svet zduchovňuje, aby ho povzniesol, a duchovný svet zhmotňuje, aby ho sprístupnil.“

Piráti krásy teda žili a stále žijú medzi nami prostredníctvom toho, čo im bolo najdrahšie. Pretože,

MIKULÁŠ ŠPRINC sa narodil 30. 11. 1914 v Krompachoch. Maturoval v roku 1934 na gymnáziu v Levoči, kde sa v samovzdelávacom krúžku začal prejavovať aj literárne. V seminári Spišskej Kapituly si osvojil nielen teologické vzdelanie, ale zaoberal sa aj štúdiom modernej nemeckej a francúzskej filozofie či literatúry. V Šprincovi vďaka jeho širokému a rôznorodému dielu nemožno vidieť iba básnika. Treba vyzdvihnúť predovšetkým jeho publikačnú, editorskú, redakčnú (redaktor Kultúry) či prekladateľskú činnosť (spomeňme najmä diela Rainera Maria Rilkeho, G. Papiniho, P. Lipperta). Ako uviedol Karol Strmeň v predslove výberu Za lásku

lomu, v ktorom vec spočíva, zachytiť osobitný tón každej veci a nájsť zároveň jej miesto vo veľkej symfónii stvorenia; teda individualitu a univerzálnosť všetkého...“

Už v jeho debutovej básnickej zbierke sonetov Ozveny v samotách zaznamenávame prejavy optimizmu oscilujúceho medzi dvoma

Janko Silan

k umeniu, k literatúre a k poézii.“ K pamiatke Paľu Olivu napísal Šprinc báseň s názvom Živí a mŕtvi: „Ktovie, či mŕtvi nezatúžia, / keď Bohu tak v nebi slúžia, / vrátiť sa k višňiam, k ľudským májom, / rozdať jas svoj pustým krajom. (...) Keby tak, Pavol, živí vedeli / o krásnej vašej nedeli, / o čistých prú-

ako uviedol Mikuláš Šprinc v rozhovore s J. E. Borom v roku 1944, „pravda, život a dielo úzko súvisia. Ba myslím, že dielo je vždy výsledkom života.“ A tak: „Čo sa vlastne stráca / v priepasti zánikov? / Čo mríe, znovu vchádza / do srdca básnikov.“

Ján Gallik

Pred pár dňami vo vydavateľstve Eko-konzult vyšla publikácia o vlasteneckej výchove s neprimerane skromným názvom „Úvod do vlasteneckej výchovy“. Dielo má totiž 192 strán odborného textu a zachytáva široký diapazón problematiky vlasteneckej výchovy - od všeobecne platných otázok mravnej výchovy mládeže, cez problémy historiografie a nacionalizmu až po konkretizáciu samotnej vlasteneckej výchovy v jednotlivých vyučovacích predmetoch na základných a stredných školách. Autor pritom zohľadňuje historický vývin tejto problematiky od najstarších prejavov až po súčasné „nadsťárodné“ trendy liberalizmu a kozmopolitizmu. Veľmi vhodným a pedagogicky účinným doplnením analytických úvah autora sú hlavne výstižné a jadrné citáty vyjadrení známych kultúrnych i politických osobností ku každej parciálnej odbornej téme, ktoré smerujú analyzovanú tému tejto inštrukcie do jadrných a logických vyústení.

Diapazónom svojho tematického záberu i analytickou hĺbkou a konkrétnosťou jednotlivých kapitol nie je teda dielo RNDr. Ján Bienika, CSc. nijakým skromným „úvodom“ do vlasteneckej výchovy, ale vecne konkrétnym a priamo pedagogicky aplikovateľným návodom či inštrukciou na uplatnenie tejto nesmierne žiaducej a hriechne zanedbávanej výchovy na našich školách.

Samozrejme, ako v každom diele s takým širokým záberom, aj v tomto diele by sa žiadalo niektoré letmo naznačené otázky či problémy dopovedať a konkretizovať. Podľa môjho názoru ide najmä o nasledujúce problémy:

V otázkach stupňa vlastenectva občanov SR sa síce netreba orientovať „prieskumami“ akýchsi pofidérnych „výskumných centier“ v Chicagu, ktoré nás v tejto kategórii zaradili na posledné miesto na svete (str.7), lebo tie centrá slúžia záujmom rovnako pofidérnych sponzorov (str.7), ktorí nás chcú vo svojom vlastnom záujme na takéto nebezpečné miesto dostať. Ale aj tak je stav národného povedomia Slovákov a vlastenectva občanov SR na nebezpečne nízkej úrovni. Azda najlepšie to vystihujú slová bývalej veľvyslankyne Rakúskej republiky v SR: „Som síce Slováč, ale vysvetlím vám to“. Na takomto stupni národného bezvedomia národ a štát naozaj nesmú zostať, ak nechcú spáchať samovraždu. Jedným z východísk z tohto neúnosného stavu by mala byť práve vlastenecká výchova mládeže na školách všetkých stupňov a každého zamerania.

V diele je uvedené množstvo zaujímavých faktov i príkladov. Napr. je správne použitý príklad celkom unikátneho nenacionalistického vlastenectva Švajčiarov (str. 12-13). Hoci obyvateľstvo Švajčiarska pozostáva iba z príslušníkov štyroch etnických menšín (nemeckej, francúzskej, talianskej a rétorománskej) ich švajčiarska vlastenecká súdržnosť je taká pevná, že si od 15. storočia dokázali ubrániť štátnu nezávislosť a ich občianska spoľahlivosť je taká vysoká, že všetci mužskí občania majú v rámci miličného systému obrany štátu svoje vojen-

ské zbrane priamo doma v domácnostiach. Azda by sa v rámci vlasteneckej výchovy žiadalo ako príklad pripomenúť aj nacionálne vlastenectvo Židov, ktorí vo svojom obnovenom štáte prejavujú podobný vysoký stupeň vlastenectva ako Švajčiari a ktorí v záujme obrany svojej vlasti akceptovali aj celkom ojedinelú povinnú vojenskú službu žien. V oboch prípadoch sa v praxi uplatňuje múdra poučka Aristotela (str. 17) či J. E. Renana (str. 25).

Pravdivé je aj konštatovanie autora príručky o sústavných útokoch „slovenských“ médií proti našej vlasti. Chýba tu však pravdivé vysvetlenie, a síce, že majiteľmi „slovenských“ médií sú už minimálne desať rokov takmer monopolne anonymní vlastníci

Prepotrebná publikácia

neznámej štátnej príslušnosti a utajovanej etnicity, evidentne ekonomicky zviazaní s rovnako anonymnými vlastníkmi neslovenských korporácií. Na tomto stave sa momentálne nedá nič zmeniť aj napriek tomu, že je tu stále platné Odporúčanie Rady Európy č. 1201/1993 o etike žurnalistiky, ktoré ukladá médiám povinnosť pravidelne, konkrétne, menovite a transparentne oboznamovať verejnosť so skutočným vlastníctvom média. Toto odporúčanie RE je systematicky a cynicky ignorované všetkými neslovenskými médiami na Slovensku a preto by malo byť aspoň detailné oboznámenie žiakov s uvedeným dokumentom RE súčasťou vlasteneckej výchovy.

Nijaký národ a štát nejstuje ako celkom ojedinelý a od všetkých nezávislý autarkický útvar. Všetci sme so všetkými zviazaní a túto zviazanosť a vzájomnú zodpovednosť po hrôzach II. svetovej vojny fundamentálne definovali a na najvyššom medzinárodnom stupni reglementovali základné dokumenty Organizácie spojených národov. Skutočné vlastenectvo, vedomé si nielen svojich národných záujmov, ale aj svojej osudovej zviazanosti s ostatnými národmi a štátmi, by sa preto malo opierať hlavne o reálnu znalosť základných dokumentov OSN. Ide najmä o tieto dokumenty:

- Všeobecná deklarácia ľudských práv, prijatá na III. VZ OSN ako rezolúcia č. 217 (III) dňa 10.12.1948

- Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach, prijatý na XXI. VZ OSN ako rezolúcia č. 2200 (XXI) dňa 16.12.1966

- Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach, prijatý na XXI. VZ OSN ako rezolúcia č. 2200 (XXI) dňa 16.12.1966 a

- Deklarácia OSN o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie, vyhlásená na XVIII. VZ OSN ako rezolúcia č. 1904 (XVI-II) dňa 20.11.1963.

Oboznámiť žiakov a študentov s obsahom uvedených dokumentov OSN je potrebné už aj z hľadiska reálneho definovania často deformované frekventovaných pojmov vlastenectva, nacionalizmu, proletárske-

ho internacionalizmu, kozmopolitizmu, globalizácie a pod. Tieto pojmy by mali byť v rámci vlasteneckej výchovy vecne a konkrétne definované.

Vlastenectvo by nemalo byť chápané výlučne ako altruizmus a prinášanie obetí. Uvedomelé a tvorivé vlastenectvo má byť v skutočnosti opakom altruizmu - je to vedomie kolektívnych záujmov občanov štátu a teda aj hlavný predpoklad úspešnosti občianskeho kolektívu i jednotlivca.

Vlastenectvo je prirodzený a legitímny egoizmus kolektívu občanov štátu. História nás učí, že vlastenectvo malých národov je vždy neagresívne a sebaobranené, čo je najvyššie vyjadrené v hesle „Cudzie nechceme, svoje si nedáme!“ Občania štátu

musia vedieť, aké sú prirodzené a oprávnené záujmy ich štátu a ako ich v praxi uplatňovať. Preto školská výchova k vlastenectvu musí byť aj u nás systematická a nepretržitá od samého začiatku (dôležitosť materských škôl v tejto výchove najlepšie ilustruje príklad Maďarska!) a prejavy vlastenectva či jeho opaku musia byť u žiakov primerane premietnuté aj do celkových študijných výsledkov (str. 92).

Podobne je to aj s nacionalizmom (str. 33-36). Nacionalizmus nie je len „ideológia a politika národnej buržoázie, ktorá sleduje svoje triedne a vykorisťovateľské záujmy ...“ ako ho definujú ortodoxní marxisti (Slovník cudzích slov, SPN, Bratislava 1990), ale je podstatne viac. Keby bol len ideológiou buržoázie, nikdy by nemohli vzniknúť fundamentálne dokumenty OSN o základných a nezadateľných národných právach! Nacionalizmus je vedomie spolupatričnosti prirodzeného ľudského kolektívu, združeného na základe spoločného jazyka, spoločných historických osudov a spoločných záujmov do budúcnosti. Preto nijaký nenacionalistický čo kozmopolitický národ nikdy nejstujeval a ak sa ktorýkoľvek národ vzdal svojho práva na národné povedomie a svojho prirodzeného práva na nacionalizmus, definitívne zanikol v inom nacionalistickom národe ako množina amorfných jednotlivcov. Dnes však dobrodruhovia a ultranacionalisti veľkých a agresívnych národov znova poučujú svoje potencionálne obeť, aby neboli nacionalistami! Aj „problém slovenského nacionalizmu“ dnes spočíva len v tom, že sa nás cudzí agresívni ultranacionalisti usilujú zbaviť nášho národného povedomia a vedomia kolektívneho práva na sebaobranu nacionalizmus, čiže usilujú sa vo svojom vlastnom prospechárskom záujme náš národný kolektív eliminovať (str. 34). Na pochopenie podstaty zdravého nacionalizmu stačí sledovať postoje a tlač zahraničných Slovákov, ktorí opustili svoju vlasť ako politickí emigranti pred desiatkami rokov a až v demokratických podmienkach zahraničia pochopili a naplno prežívajú vedomie kolektívnej národnej spolupatričnosti.

Proti sebaobranému slovenskému nacionalizmu sa až do roku 1989 používala ideologická sekera proletárskeho internacionalizmu a „boja proti slovenskému buržoáznemu nacionalizmu“. Paradoxné pritom bolo, že práve Slovensko sa ako jediné medzi „socialistickými štátmi“ sovietskeho bloku vyznačovalo tým, že nemalo svoju vlastnú národnú buržoáziu - takmer všetka buržoázia na Slovensku bola neslovenská a často aj protislovenská: maďarská, nemecká, židovská a nakoniec aj česká. Charakteristickým pre takýto proletársky internacionalizmus bolo napríklad založenie organizácie Csemadok v roku 1949 pre spolkovú činnosť maďarskej štatistickej menšiny na Slovensku a takmer súčasný

legislatívny zákaz spolkovkej činnosti Matice slovenskej a zrušenie jej miestnych organizácií! Z takejto „nadsťárodnej“ praxe vyplynul pre Slovákov logický poznatok, že proletársky internacionalizmus na Slovensku je ideológia, pre ktorú je všetko cudzie a všetko protislovenské blízke a chvályhodné, kým všetko slovenské je pre ňu cudzie či dokonca trestuhodné.

Obuchom tej istej ideologickej sekery „boja proti slovenskému nacionalizmu“ je po roku 1989 kozmopolitizmus a globalizácia. Doteraz tieto vágne pojmy síce ešte nikto exaktne nedefinoval, ale občania postkomunistických štátov z procesu privatizácie svojich štátnych podnikov a svojho národného bohatstva už vedia, že kozmopolitizmus je nacionalistická ideológia anonymných a etnicky utajovaných kupcov a vlastníkov svetového bohatstva - globalizátorov. Ich ideológia a mediálni sluhovia to totiž dokazujú každodenne a naozaj celosvetovo globálne.

Jedným z ideologických nástrojov globalizátorov na rozkladanie sebaobraného odporu národov je aj nadsťárodný či nadsťátny regionalizmus - vo svojej podstate len „proletársky internacionalizmus“ premaľovaný nabielo. Opakom tejto rozkladnej teórie je výchova k detailnému poznaniu svojho rodného kraja, ktorá by mala byť organickou súčasťou vlasteneckej výchovy na školách (str. 145).

Účelom tohto krátkeho príspevku nie je diskutovať alebo polemizovať s autorom, aj keby to bolo skutočné na viacerých miestach potrebné, chceme len upozorniť všetkých, ktorí sa o túto problematiku zaujímajú, alebo by sa profesne mali zaujímať, že takáto publikácia vyšla a oplatí sa ju prečítať. Autor totiž nielen rozoberá metódy, formy, etapy, prostriedky vlasteneckej výchovy, ale kladie aj nepríjemné otázky. A to všetko vyúsťuje do návrhu konkrétnych úloh, ako zlepšiť súčasný stav. Keďže kniha vyšla len v nízkom náklade a môže byť problém sa k nej vôbec dostať, pre istotu aj adresa vydavateľa: Eko-konzult, P.O.Box 61, 850 07 Bratislava 57; e-mail: eko-konzult@chassco.sk

JÚLIUS HANDŽARIK

Mini recenzie

Henrik Eberle, Matthias Uhl (editori): Kniha Hitler Bratislava, Ikar 2006

Spis, tvoriaci podstatnú časť tejto publikácie, bol napísaný krátko po vojne na Stalinov podnet. Jeho zostavovatelia z Ludového komisariátu vnútorných záležitostí (NKVD) spracovali rozsiahle výpovede dvoch mužov (v tom čase zajatcov), ktorí niekoľko rokov patrili do najbližšieho Hitlerovho okolia: Otta Günscheho a Heinza Linge. Günsche bol Hitlerovým osobným pobočníkom, Linge zas osobným sluhom a neskôr šéfom osobnej služby.

Dokument pomerne podrobne zachytáva verejný i súkromný život nacistického vodcu od jeho nástupu k moci až po smrť. Stalin chcel mať zrejme čo najviac informácií o svojom vtedy už bývalom konkurentovi, preto si vyžiadal takúto podrobnú správu. Dostal ju v roku 1949 pod názvom Kniha Hitler. Po jej prečítaní dal Stalin strojopisný text zaradiť do archívu. Len nedávno bol tento cenný historický dokument zásluhou nemeckých bádateľov znovuobjavený a sprístupnený širokej verejnosti.

Text je cenný okrem iného tým, že poodhaľuje vnútorný život Adolfa Hitlera, umožňuje nazrieť do jeho sveta a do jeho spôsobu uvažovania, osvetľuje tiež pozadie súvisiacich historických udalostí. Navyše, samotný spis je v aktuálnom knižnom vydaní doplnený obsažným odborným komentárom, poznámkami, životopismi i fotografiami. Kniha Hitler patrí k najpôsobivejším dokumentom o tretej ríši, jej slovenské vydanie (v preklade Tibora Hrozániho) možno označiť za zásluhý vydavateľský čin.

Jan Skácel: Zlé lane odchádzajú k ránu Praha, Dokořán 2008

Moravský básnik Jan Skácel (1922 - 1989) pracoval po väčšinu svojho života ako redaktor, okrem poézie sa venoval literárnej kritike a publicistike, spolupracoval s rozhlasom i s divadlom. Jeho básnické dielo sa vyznačuje úspornosťou výrazu, úctou k ľudovým tradíciám a vedomím mravných hodnôt.

Skácelove básne sú spravidla krátke a nepochopiteľne jednoduché, trochu smutné, trochu tajomné, a práve tajomstvo obsiahnuté vo veršoch prehlbuje ich záber. Za textami vidno archetypy, hľadanie podstaty a pôvodnosti. Je to pravá poézia - nič viac a nič menej.

Súbor Zlé lane odchádzajú k ránu je malým, ale silným výberom z tvorby básnika. Charakter veršov sa odráža v kľúčových slovách: slnko, mesiac, hviezdy, noc, ticho, voda, vietor, tráva, láska... Svet, príroda, krajina a človek - nezmerné inšpiračné zdroje poézie! Pripomeňme si z tejto peknej knižky aspoň štyri verše: „studánka v lese nikdy nelže / v té hrstce vody pravda spi / a lživé slovo na dno klesne / a naveky se utopí“ (s. 74).

Ján Motulko : Čas Herodes Bratislava, Petrus 2003

Ján Motulko sa narodil roku 1920 v Malej Lodi. Dlhé roky pracoval ako redaktor v Spolku svätého Vojtecha a v Katolíckych novinách. Vydal niekoľko zbierok poézie a jednu prozaickú knihu. Pre svoj kresťanský svetonázor nemohol v rokoch 1948 až 1969 a 1970 až 1989 knižne publikovať - desaťročia vynúteného pôstu prerušila len zbierka Zobúdzanie popola (Smena 1970). Okrem literatúry sa systematicky venuje aj fotografaniu.

Veršovaná skladba Čas Herodes znamená v kontexte jeho tvorby výnimku, je v prvom rade básnickým dokumentom, ktorý zachytáva pocity umelca, svedčí o dobe a čnie nad ňou ako výkričník. Napísaná bola v roku 1948 a dlho zostávala z pochopiteľných dôvodov v utajení. Autor v nej totiž jednoznačne vyjadril svoj odpor i vzdor voči nastupujúcemu komunistickému režimu.

Básnik v čase hrôzovlády napísal: „Baránok visí cez priestory. / Raz prehovori...“ A na inom mieste: „Ponáhľaj sa už, Bože, na pomoc...“ Táto básnická výpoveď, v ktorej ani po rokoch neboli spravené nijaké dodatočné úpravy, zaujme spontánnosťou i jasnozrivosťou, veď odkryla pravú tvár boľševizmu v dobe, „keď prezeimoví básnici vykúvali svoje patectické tirády na nové časy“ (z doslovu Michala Chudu). Treba uznať, že ide o ojedinelé a jedinečné dielo našej literatúry.

JÁN MARŠÁLEK

Je všeobecne známe, že všetky cesty vedú do Ríma. Výnimkou nie sú v posledných dvadsiatich rokoch ani Slováci, ktorí v hojnom počte (vzhľadom na počet obyvateľov SR) pozdravujú Kristovho Námestníka na generálnych audienciách.

V stredu 10. júna 2009 sa spolu s ostatnými pútnikmi zo Slovenska i z celého sveta zúčastnila stretnutia s pápežom aj skupina pútnikov z bratislavských Vajnôr. Ich známy spevácky zbor Jána Pavla II. mal možnosť tak zaspievať priamo aj Svätému Otcovi Benediktovi XVI. Podporili ich pritom aj žiaci Základnej školy Jána Pavla II. so svojimi pedagógmi. Spolu s vajnorským pánom farárom Vdp. ThLic. Petrom Slepčanom osobne pozdravili Svätého Otca Benedikta XVI. aj starosta mestskej časti Bratislava - Vajnory Ing. Ján Mrva i dirigent a umelecký vedúci zboru Schola Cantorum Ioannis Pauli II Majster PhDr. Ondrej Demo.

Príležitosťou tejto púte vajnorských spevákov do Večného mesta bola ozaj nevšedná udalosť. Tretie vydanie ich CD Resonantia Tatrae totiž nedávno vyšlo vo vatikánskom vydavateľstve Libreria Editrice Vaticana (LEV) a jeho riaditeľ Prof. Don. Giuseppe Costa, SDB pozval zbor na koncert a prezentáciu tohto CD. Konala sa vo štvrtok 11. júna v Bazilike Sant'Andrea delle Frate neďaleko Španielskeho námestia. Prišli na ňu aj veľvyslanci SR vo Večnom meste Stanislav Vallo (Taliansko) a Jozef Dravecký s manželkou (Svätá stolica a ZRMR)

CD Resonantia Tatrae je veľmi zaujímavé a nevšedné tým, že ide o známe slovenské piesne, ľudové, hymnické i koledy naspievané v reči Cirkvi i Starých Rimanov - po latinsky.

Autorom latinských textov je Bystrík Muránsky (vlastným menom Don Anton Macák, SDB; 1907-1972), ktorý ich začal písať ešte v 30. rokoch minulého storočia počas svojich štúdií v Ríme, kde bol 18. decembra 1938 vysvätený za kňaza. Po návrate domov pracoval v rozličných saleziánskych

Rímska ozvena Tatier

ústavoch a školách: v Trnave, Galante, a v Šaštíne. Barbarická noc, t. j. násilná likvidácia mužských kláštorov 13. - 14. apríla 1950 ho zastihla ako predstaveného a riaditeľa saleziánskeho ústavu v Hodoch (okres Galanta). Internovali ho spolu s mnohými ďalšími rehoľníkmi v Pezinku. Po tzv. „politickom preškolení“ v decembri 1950 dostal štátny súhlas k pastorácii v Rožňavskej diecéze. Pôsobil v Plešivci a v Lučenci. Od roku 1952 až do smrti (31. augusta 1972) bol správcom farnosti v Muráni. Ako sprievodca rožňavského biskupa Dr. Róberta Pobožného sa zúčastnil na Druhom vatikánskom koncile.

Do Ríma vtedy priniesol a odovzdal svojmu bývalému študentovi, známemu historikovi, Prof. Milanovi S. Ďuricovi, SDB aj rukopis spomínanej zbierky Resonantia Tatrae. A Tatry čakali na svoju latinskú Ozvenu skoro 50 rokov...

Knižne (noty s latinskými, slovenskými a anglickými textami) sa Resonantiu podarilo vydať až v roku 2007 vďaka sponzorom, Matici slovenskej a americkému vydavateľstvu Bolchazy-Carducci v USA (v štáte Illinois), ktoré je zamerané na históriu a literatúru v klasických jazykoch - publikuje o. i. aj Homéra či Cicera. V tom istom roku vyšlo v USA aj prvé vydanie nahrávok na CD s dvadsiatimi siedmimi piesňami naspievaných Zborom Jána Pavla II. - Vajnory.

Bystrík Muránsky v úvode k zbierke Resonantia Tatrae, svojho času, 30. apríla 1963 okrem iného napísal:

„Predstavme si, že by starí Rimania dnes ožili a my by sme im na kultúrnom zájazde v Ríme povedali: „Rimania! My Slováci by sme boli radi, aby ste nás aspoň čiastočne spoznali, chceli by sme totiž s vami v priateľstve nažívať, preto vám z našej ľudovej tvorby vo vašej vážnej a úctyhodnej reči zaspievame niekoľko piesní, ktoré majú svojú melódiu. Nebudú to sice vycibrené, elegantné verše vášho Catulla a Horácia, ale iba skromné piesne slovenského pospolitého ľudu oblečené do latinského rúcha. Pretlmočili sme ich iba preto, aby ste nám rozumeli, čo spievame, lebo darmo by sme vám tu po slovensky spievali, keď našej materčine nerozumiete. Dúfame, že pochopíte

túto našu dobrú snahu a veľkodušne nám odpustíte, ak by niektoré slová, výrazy alebo celé vety barbaricky zneli. Ak by sa vám však daktorá pieseň zaľúbila, budeme veľmi radi, keď si ju aj vy, na znak svojej priazne voči nám, zaspievate.“

Toto želanie Bystríka Muránskeho sa teraz splnilo a zbor Jána Pavla II. z Vajnôr naozaj zanesol ozvenu Tatier do Večného mesta. V stredu 10. júna večer zbor vystúpil aj na koncerte v najstaršej rímskej Bazilike Santa Maria in Trastevere, ktorý zorganizovala medzinárodná asociácia Hudobníci bez hraníc - misionári hudby Jána Pavla II. Založili ju sestry Raffaella a Daniela Sabattiniové, samy aktívne umelkyne; Raffaella hrá na husle a Daniela

je klaviristka. Na záver koncertu prišlo veľké prekvapenie, keď prezidentka Asociácie pani Raffaella Sabattiniová v ďakovnom príhovore okrem iného povedala: „Rozhodli sme udeliť našu cenu za rok 2009 vám, za dielo, ktoré Schola Cantorum Ioannis Pauli II ako hudobný posol šíri vo svete slovenskými spevmi a piesňami ako prejav najčistejších pokladov kultúry a viery svojho národa vďaka univerzálnemu posolstvu latinského jazyka, aby slovenská pieseň letela na krídlach latinčiny do celého sveta“.

Ako mimoriadny prídavok zaznela vo svetovej premiére v taliančine (autori talianskeho textu sú Don Stanislav Kmotorka, SDB a Marco Guadanini) aj známa mariánska pieseň Kráľovná nebies Jozefa Halmu, ktorá zožala mimoriadny úspech.

JÁN KOŠIAR

Svätého Otca Pozdravujú a odovzdávajú knihu i CD Resonantia Tatrae traja najznámejší Vajnorčania: (zľava doprava): Ján Mrva, starosta, Peter Slepčan, farár, a Ondrej Demo, dirigent Scholy Cantorum Ioannis Pauli II.

Útle dielko Malý princ v nás od nemeckého psychológa Mathiasa Junga, ktoré vyšlo v českom preklade (Praha: Portál 2008), je presne jednou z tých kníh, ktoré po prečítaní nástojčivo preniknú každú vnímavú ľudskú myseľ a zasiahnu ju presne tam, kde sa z empirie prežívania a zažitia rozmanitých momentov ľudského života rodí spleť otázok a túžba po odpovediach, tam, kde sa hľadá spôsob, cesta, zmysel, naplnenie, opodstatnenie existencie ako takej. A ak si sa už, milý čitateľ, náhodou prestal pýtať, hľadať a v spleti automatického unaveného kráčania stádo postupuješ v dave a nechávaš sa oberať o privilégia: myslím teda som, cítim teda som, ak už dávno necítiš ten efektívny nepokoj, ktorý dovoľuje prekročiť prah jednoduchého žitia/bytia smerom k hlbším duchovným podstatám a pravdám, tak Malý princ v nás je presne tou knihou, ktorá ťa láskyplne „vyruší“.

Dielko má charakter interpretačných sond, ktoré, cez psychologicko-filozofický priezor Mathiasa Junga, explicitne vyplňajú/dopovedajú medziriadkové priestory Exupéryho Malého princa. V tomto rozmere má meta-textovú povahu. Na podklade úvah, otázok, putovania Malého princa, psychológ prístupným populárno-nauč-

ným štýlom analyzuje, pomenúva, odhaľuje nadčasové životné pravdy.

V úvodných častiach upozorňuje, aké dôležité sú v živote strach, úzkosť, kríza ako zdroj najvlastnejšieho a najintímnejšieho ľudského sebazpoznávania, silnenia, očisťovania a zušľachtovania, pretože: „Čím menej úzkosti, tým menej ducha (s.16)“. Planétou panovačného kráľa zase varuje pred zneužívania lampár je v zastúpení človeka, ktorý bez vlastného zväznenia a prehodnotenia podlieha „skostnateným“ pravidlám, morálkam či tradíciám. A zeme-pisec pre zmenu parafrázuje vedu ako dvojsečnú zbraň, ktorá na jednej strane pomáha, posúva, no na strane druhej pohlcuje, deštruuje.

Na planéte Zem Jung spolu s Malým princom spomaľuje čas, lebo,

čas je život. A život sídli v srdci. A čím viac jím lidé šetří, tím méně mají (s. 81)“. Ďalej objasňuje vzácnosť priateľstva i prirodzenosť smrti, ktorá, ako nezvratiteľná maxima ľudského života, nesie v sebe etický rozmer. Schopnosť cítiť vlastnú pozemskú konečnosť by totiž malo učiť pokore a viesť k potrebe odovzdať svetu zo seba to najlepšie: „Smrť je normálna udalosť v rytme prírody. Rozhodujúci není délka našeho života, nýbrž to, jestli jsme žili plně, radostně a s vědomím odpovědnosti, nebo jsme jen pokračovali svá léta života a nechali jej uplynout kolem nás (s. 110)“.

No a, samozrejme, tak ako Malý princ, ani Jung nemohol obísť lásku ako takú, ktorú bezpodmienečne pod-

mienil sebaláskou, vlastnou akceptáciou, prijatím, sebaúctou, pretože len na týchto základoch som smerom k inému človeku a k svetu ako takému schopný niečoho naozaj pravého, skutočného. A to či už bežnej medziľudskej láskavosti, empatie, vzácného priateľstva, alebo partnerstva. Pretože „Jediná kapka lásky je viac než oceán vôle a rozumu (s. 87)“ a pripútať si, znamená

vlastnejších problémov Človeka náš intersubjektívne prepája. Aj keď hovoríme vo svojom čase, svojím jazykom, cez priezor svojich skúseností, aj dnes nás trápi stále to iste. A síce, že málo milujeme sami seba, málo na to, aby sme sa počúvali, počuli onen Moment Dokonalého v nás. A tak blúdime: žijeme v okovách závislosti, podliehame pravidlám vonkajšieho sveta, slúžime pudom, prekračujeme mieru. Nevieime si dopriať pokoj, oddych, radosť, hravosť, slobodu, čas, v ktorom pobudneme sami so sebou. Nedarí sa nám zužitkovať očisťujúcu bolesť, konštruktívnu úzkosť, postarať sa o vlastnú vyváženosť a rovnováhu. Neobjavujeme v sebe dieťa, zo strachu pred zodpovednosťou nevytvárame naozajstné putá a priveľmi ľahko opúšťame svoju Ružu. Pri dotyku so svetom len málo využívame ten vzácny potenciál nehy, múdrosti, svedomia, empatie, porozumenia, symbiózy, lásky vyvierajúcej z oných Transcendentálnych prameňov v nás.

No knihy ako Malý princ v nás však potvrdzujú, že tak ako v 4. storočí pred našim letopočtom, i dnes je tu potreba o to podstatné a pravé bojovať - hľadať, hovoriť, hľadať riešenia, nabádať... A dokiaľ toto všetko robíme, dovtedy dávame svetu šancu.

MARCELA ANTOŠOVÁ

Na margo Malého princa v nás

O večnom hľadaní človeka

ním moci v akýchkoľvek podobách alebo formách. A nech už som kráľ, ktorý sa z pozície moci snaží zneužívať a manipulovať, alebo som ten, ktorý sa či už zo zbabelosti, alebo nevedomosti necháva manipulovať, vždy zostávam v okovách ľudskej malosti a spreneverujem tomu, čo ju prekračuje.

Na planéte márnivca autor rieši strácanie vlastnej autenticity pod „nánosom“ prázdnych gest, hrania, pózovania, narcistického predvádzania. Zastavenie sa pri alkoholikovi zastupuje problém závislosti ako takých. Počítajúci obchodník zase navodzuje otázku nekontrolovanej potreby zhromažďovania si majetku bez konštruktívnej - úžitocnej, zmysluplnnej - pointy. Večne zažívajúci a zhasínajúci

ako takú, ktorú bezpodmienečne pod-

(Dokončenie z predchádzajúceho čísla)

AKO SME TAKMER PRIŠLI
O VODNÉ DIELO

Rozpad svetovej socialistickej sústavy v Európe, zánik RVHP a Varšavskej zmluvy s následným rozpadom ZSSR rapídne aktivizoval maďarské iredentistické živly. Medzištátna Zmluva o spoločnej výstavbe SVD G-N z r. 1977, ktorá stanovila hranice po uvedení SVD do prevádzky v súlade s trianonským rozhodnutím, by im bola na medzinárodných fórach značnou prekážkou. Bolo sa jej treba zbaviť. Nie kvôli ekológii - kvôli politike nastal nenávisťný boj proti dunajskému vodnému dielu, ktorý trvá dodnes. V tom je podstata politiky i praktického konania maďarského prezidenta, maďarskej vlády a vtedajšieho i terajšieho maďarského parlamentu.

Iredenta, hlásaná skupinou Dunakör (jej zakladateľom a čelným predstaviteľom bol i súčasný prezident), úplne ovládla maďarskú verejnosť. Maďarská vláda svojvoľne a bez konzultácie so zmluvným partnerom 13. mája 1989 prikázala s okamžitou platnosťou „zastaviť prácu na výstavbe“ vodného diela Nagymaros. (Práce vykonávala a aj financovala Rakúska fy.)

Deštrukcie vzťahov naberala na intenzite, keď 20. júla zakázala pokračovať aj na stavbe vodného diela Gabčíkovo. Začalo sa rokovanie, kde maďarská strana mala iba jedno riešenie, zbúranie diela a uvedenie terénu do pôvodného stavu.

Podporu pre toto riešenie získali u „aktivistov“ v zahraničí, ale aj u nás.

„Charta 77“ sa takto zastala našich záujmov: „Vážení páni, medzi československou a maďarskou vládou prišlo k sporu o dokončenie vodného diela Gabčíkovo - Nagymaros. Čs. vláda protestuje proti rozhodnutiu maďarskej strany zatiaľ pozastaviť prácu na priehrade v Nagymarosi. Celá vec sa predkladá ako veľké prevkapanie. Nie je to však prevkapanie pre nikoho, kto sledoval, ako v Maďarsku narastajú protesty laickej aj odbornej verejnosti proti tejto mimoriadne nákladnej a pritom hospodársky i ekologicky, mierne povedané, spornej stavbe... Nazdávame sa, že rozhodnutie maďarskej vlády by malo byť pre nás skôr dôvodom k zamysleniu sa nad vlastnou nezodpovednosťou, výzvou k vecnej, odbornej a verejnej diskusii, a konečne aj podnetom k štátnickej veľkorysosti, ako príležitosťou k ohováraniu a nezmyselnému osočovaniu našich susedov. Tomáš Hradílek, Dana Němcová, Saša Vondra, hovorcovia Charty 77.“

A na ilustráciu hádam ešte jedna z mnohých „perál ducha“ spoza rieky Moravy: „Doufáme, že vypovězení smlouvy nevylučuje případnou maďarskou účast na likvidaci stavby a jejich následků... Odvěkým slovenským nacionalistům se obrovitá stavba v území, souvisle osídleném Maďary, hodila... Po listopadu 1989 byla objektivně dána možnost stavbu okamžitě zastavit a jednat o společné likvidaci stavby, nebo o její podstatné změně. Stalinismem odkojená banda slovenských technokratů a nacionalistů však na tuto možnost nereflaktovala, v absurdní stavbě pokračovala... Vyzýváme maďarskou stranu k tvrdému a rozhodnému postupu při dalších jednáních a opatřeních ve věci gabčíkovské

JÚLIUS BINDER

„Odvěkým slovenským nacionalistům se obrovitá stavba v území, souvisle osídleném Maďary, hodila...“

Príbeh vodného diela

prehrady. Ing. Aleš Šulc, Ing. Pavel Křivka, Ing. Pavel Punčochář, CSc., ZELENÝ KRUH Praha. Nezaostal v búracích aktivitách ani minister Životného prostredia J. Vavroušek, ktorý objednal dokumentáciu u prof. Vegha: „Pověřuji Vás tímto vypracováním odborné technicko - ekonomické studie, týkající se odstranění vodního díla Gabčíkovo a spojené s technickou rekultivací terénu a recyklací demolovaného betonu, tak znie objednávka.

Profesor Végh už v júni 1992 odovzdal ministrovi Vavrouškovi 27-stranový elaborát, ako zničiť gabčíkovské vodné dielo zo sveta. Mali to byť stavbárske Lidice. Všetko sa podľa komisie dalo a malo to mať aj isté výhody: vyčíslené náklady činili 40 mld. Kčs.

Mikuláš Huba v Dunajstory, str. 6, január 1990, Bratislava, sa vyznáva takto: „Vývoj udalostí v Maďarsku, pozastavenie výstavby Nagymarosu z maďarskej strany a následná hysterická protimaďarská kampaň nás prinútili zaujať jednoznačný, aj keď riskantný postoj - podporiť stanovisko maďarskej vlády, čo nám v našich oficiálnych kruhoch získalo povest' vlastizradcov.“

Takže podľa pána Hubu, to nie Maďari proti nám, ale my proti nim sme rozpútili hysterickú kampaň vo chvíli pozastavenia prác na Nagymarosi. Hanbiť sa za takéto tvrdenie by bolo medzi slušnými ľuďmi málo, a keby som bol na mieste pána Hubu, oholil by som si bradu, aby ma poznalo čo najmenej ľudí.

NAŠE ROZHODNUTIE:
DOBUDOVAŤ!

Maďarský parlament dňa 16. apríla 1991 poveril svoju vládnú delegáciu rokovať s čs. vládou delegáciou len o zrušení zmluvy z roku 1977 a o prinavrátení územia do pôvodného stavu. Nasledovali ďalšie rokovania, ale i boj doma o možnosť pokračovať v príprave náhradného riešenia. Toto rozhodnutie maďarského parlamentu nebolo doteraz zrušené.

Vláda ČSFR i slovenská vláda 12. decembra 1991 konštatovali, že česko-slovenská strana vyčerpala všetky možnosti dosiahnuť dohodu s vládou MR, a preto potvrdila rozhodnutie Slovenskej vlády zo dňa 23. júla 1991 uviesť VDG do prevádzky náhradným riešením podľa variantu C. Zároveň určili termín uvedenia do prevádzky rok 1992.

DUSNO PRED PREHRADENÍM

S blížiacim sa termínom prehradenia Dunaja sa zvyšoval medzinárodný tlak na ústavných činiteľov. Veľvyslanci členských štátov ES si podávali kľučky na ministerstvách i na VVB a federálny minister Žielec po tom, čo bol „na koberci“ u nemeckého ministra zahraničných vecí Kinkelá bedákal, že prehradenie Dunaja bude mať ďalekosiahle dôsledky a že po očakávanom rozdelení ČSFR bude ešte aj ČR postihnutá sankciami.

Necelý mesiac pred prehradením

predvolali kompetentných zo Slovenska na zasadanie federálnej vlády a po vypočutí informácie o stave prehradzovania začalo sa v júli 1992- českí ministri (najmä Baudyš a Macek) tlačili na odklad prehradenia aspoň na november 1992, lebo 28. októbra 1992 malo byť stretnutie Vyšehradskej štvorky v Londýne a prehradenie tesne pred tým (bolo ohlásené na 20. októbra) by mohlo byť považované za provokáciu.

Ministrom sa vysvetlilo, že termín prehradzovania nie je volený náhodne, ani ľubovoľne, ale že sa musí vykonať v období s najväčšou pravdepodobnosťou výskytu nízkych prietokov, ktoré sú nevyhnutnou podmienkou - prehradzovanie možno začať len pri prietokoch nižších ako 1500 m³. s-1. Mali sme správy o predčasnom snežení v Alpách, pričom sneh sa účinkom föhnu môže náhle topiť už v novembri, kedy by zvýšené prietoky mohli prehradeniu zabrániť. A strata celého roku by mohla znamenať stratu celého diela!

Problematikou prehradenia sa zaoberali i parlamenty najmä výbor pre ŽP federálneho zhromaždenia. Bolo šokujúce počuť názory niektorých poslancov, (napríklad ichtyológa Juraja Holčíka), ktorí otvorene zastávali záujmy maďarskej iredenty - mysliať si, že tým pomáhajú dunajskej prírode!

O GABČIKOVE AJ V BRUSELI,
LONDÝNE

Po výmene niekoľkých listov zvolala Komisia ES tripartitné rokovanie do Viedne na 18. mája 1992 s cieľom urobiť pokus riešiť spor medzi ČSFR a MR rokovaním za pomoci poverených pracovníkov KES. Maďarská strana sa však na rokovaní nedostavila - s dodatočným odôvodnením, že vraj nedostali faxovú pozvánku. Príčina bola, samozrejme, iná. Zatiaľ čo pohyby stavebných mechanizmov na ľavom brehu Dunaja v prípravnej etape (výstavba obslužnej cesty, resp. výmena nevhodného podlažia pod deliacou hrádzou), boli považované za divadielko, ktoré malo maďarskú stranu presvedčiť o realnosti „papierového tigrá“, betónové piliere hatí, ktoré začali vyrastať z terénu na jar 1992 už začali byť znepokojujúce. Keď sa vyslaní pozorovatelia z MR presvedčili (poklopaním hánkami), že

piliere sú naozaj z betónu, a nie „potemkinove dediny“ z kartónu, zmocnila sa poradcov maďarskej vlády (Vargha, Hajóssyová a i.) panika - ich teória o „papierovom tigrovi“ dostala vážne trhliny. Rozhodli sa pre medzinárodnú diplomatickú ofenzívu na najvyššej úrovni. Boli si vedomí, že ich ekologické argumenty sú slabé a nie dost' pádne na vyvolanie účinnej medzinárodnej intervencie. Ale kým bola v platnosti Zmluva z 1977, nebolo možné jej plnenie označiť za porušenie suverenity MR. Preto bolo treba Zmluvu urýchlene zrušiť. Nóta o jednostrannom ukončení jej platnosti bola pripravená a odoslaná 19. mája 1992, preto bolo nemysliteľné deň predtým rokovať „bona fide“ (v dobrej viere) o riešení sporu. Tak sa radšej vyhovorili, že do Viedne nedostali pozvánku.

Uvedenou nótou zrušili Zmluvu 1977 s naprosto neprimeranou výpovednou lehotou - len 6 dní, čo považoval za absurdné neskôr aj Medzinárodný súdny dvor (MSD) v Haagu. Len čo Zmluvu jednostranne vypovedali, nedbajúc na skutočnosť, že výpoveď nenadobudla platnosť, lebo ČSFR obratom vyjadrila svoj nesúhlas, obrátila sa MR na KBSE a Bezpečnostnú radu OSN so žiadosťou o zákrok a súčasne aj na MSD v Haagu, napriek tomu že im muselo byť jasné, že MSD jednostrannú žiadosť neprijme.

Ďalšie tripartitné rokovanie bolo zvolané do Bruselu na 22. 10. 1992. Len štyri dni predtým sme v Bruseli objasnili zástupcom KES technické dôvody, prečo sa už v súčasnom štádiu prác (keď sa zúžilo koryto Dunaja na 170 m) nemôže proces prehradzovania zastaviť, ale zástupcovia KES chceli dať maďarskej strane ešte poslednú možnosť zmeniť svoje stanovisko.

Na spomínanom bruselskom tripartitnom rokovaní 22. októbra 1992 (v záujme umožnenia ktorého sme odložili prehradzovanie ohlásené Dunajskej komisii na 20. 10. 1992) som ponúkol - v snahe umožniť odborníkom KES posúdiť vplyv VDG - že sme ochotní po prehradení Dunaja v Čunove niekoľko dní celý prirodzený prietok prepúšťať cez čunovské hate do starého koryta, aby odborná skupina KES mala možnosť vykonať príslušné pozorovania a porovnať stav okolitého územia pred odvedením prietokov z koryta Dunaja, so stavom po odvedení týchto prietokov do gabčíkovského kanála. Maďarská strana však nebola ochotná pristúpiť na žiadne spoločné pozitívne riešenie.

Termín ďalšieho tripartitného rokovania nebol oficiálne stanovený. Až dodatočne sme sa dozvedeli, že - pravdepodobne z iniciatívy premiéra Veľkej Británie Johna Majora, ktorý bol hosťiteľom stretnutia Vyšehradskej štvorky v Londýne - bolo „tichou diplomaciou“ dohodnuté tripartitné rokovanie doslova v jeho predvečer: konalo sa 27. októbra od 20,00 hod. do neskorých nočných hodín - kým sa nepodpísal záznam, ktorý mal vedúci maďarskej delegá-

cie pán János Mártonyi už vopred pripravený. V ňom prekrútil našu ponuku z Bruselu, ktorú „vraj prijal“ a žiadal po prehradení trvalo vypúšťať celý prietok Dunaja do jeho starého koryta. Maďarská strana opäť uplatnila vydieračskú taktiku. Mártonyi bol neobľomný - spustil síce 5% prietokov, ale hrozil, že ak sa záznam nepodpíše, rozbije nasledujúci deň Vyšehradské rokovanie. Patovú situáciu vyriešil zástupca KES Pablo Benavides, ktorý zabezpečil u komisára ES Fransa Andriessena výnimku „pre prietoky slúžiace na skúšobnú prevádzku VEG a prietoky pri mimoriadnych prietokových pomeroch“. List potvrdzujúci túto výnimku bol odoslaný 30. októbra, ale Mártonyi sa mohol vrátiť domov ako „vítaz nad variantom C“. Záznam (agreed minutes) z Londýna povýšil na „dohodu“ (London agreement) - hoci v zázname bola klauzula o zachovaní doterajších zmluvných záväzkov a niekoľko mesiacov otrepával vedúcemu našej delegácie, námestníkovi federálneho ministra ZV Zdenkovi Pirkovi o hlavu neplnenie „dohody z Londýna“, pričom tento ani na náš nátlak sa nikdy nebránil a Mártonyho neoboznánil o „udelenej výnimke“!

V čase londýnskeho rokovania (nerešpektovali sme ani Prahu, ani Budapešť) bol už Dunaj prehradený a dozvedeli sme sa, že KES vyslala skupinu expertov, ktorá monitorovala prehradzovanie od samého začiatku (napriek tomu, že bola oficiálne menovaná dodatočne, až v Londýne) a táto zaslala na KES predbežnú informáciu už počas rokovania a 31. októbra aj správu, v ktorej (aj zásluhou prof. Muchu) podali vcelku priaznivé referencie o očakávaných environmentálnych vplyvoch VDG. Správy (ani definitívna z 27. novembra 1992) nenažiadajú žiadne obavy z environmentálnej katastrofy v budúcnosti.

NAJDÔLEŽITEJŠIE

BOLO PREUKÁZAŤ PRAVDU

Častá frekvencia slova zákonosť, zákonné normy, uznesenia vlád, vypovedanie nevypovedateľnej medzištátnej zmluvy... Celý posudzovací proces zákonne nezákonných komisií, výsledok tretej komisie. Aktivita odporcov, organizovanie celosvetového odporu proti Gabčíkovu. Médiá najmä maďarské, ale i české, nemecké, poľské atď. chrľili katastrofické scenáre, obviňovanie autorov projektu bolo na dennom poriadku. Béla Lipták spoza veľkej mláky bol síce smiešnou figúrkou, keď sa domáhal zásahu Bezpečnostnej rady OSN a interpeloval senátorov USA, no v napätí, dramatickej situácii nám tiež strpčoval život. Nezáhľali ani platení agenti. Spochybňovanie Zmluvy z roku 1977 našimi posudzovateľmi. Oficiálne pripúšťaná dehonestácia tvorcov koncepcie SVD G-N, atď., atď.

Cítil som obrovskú zodpovednosť za prehradenie Dunaja. Vedomie, že keď neprehradíme Dunaj v októbri 1992, už nikdy nebude Vodné dielo Gabčíkovo v prevádzke, bolo neznesiteľné. Takisto predstava, že odporcom diela nebudeme môcť dať lekciu z absurdnosti ich tvrdení. Najvyšší zákon, ktorý pre mňa platil, bolo preukázať pravdu, pravdu najmenej dvoch vodo hospodárskych generácií Slovenska a Československa. Bol som si vedomý následkov v prípade neúspechu - hľadanie vinní-

kov za prestavané prostriedky a náklady na likvidáciu vodného diela, hon na čarodejnice pri revitalizácii územia - no neúspech som nepripúšťal. Mali sme skúsenosti z Váhu a iných vodných diel, a tak sme sa pustili do Dunaja.

Dňa 23. októbra, deň pred ohláseným prehradzovaním, v súlade s rokováním vlády 20. októbra zasadali krízový štáb. Viac než štvorhodinové rokovanie neprinieslo žiadne rozhodnutie. To ponechali na riaditeľa Vodohospodárskej výstavby.

Prehradenie sa zrealizovalo za 31 hodín. Dunajská voda si našla nové koryto - prívodný kanál, ktorý ju privádza i dnes k turbinám a k plavebným komorám v Gabčíkove.

SPLNENÉ OČAKÁVANIA

Ako sa dalo predpokladať, uvedenie VD Gabčíkovo do prevádzky, t. j. naplnenie jeho zdrže usvedčilo katastrofálne predpovede z falošnosti a ich šíriteľov z nevedomosti a fanatickej zaujatosti. Namiesto predpovedaného poklesu hladín podzemných vôd v celej vnútrozemskej delte Dunaja sa hladiny podzemných vôd na väčšine ovplyvneného územia priaznivo zvýšili. Pod Bratislavou až o 3-4 metre. Len v úzkom zanedbateľnom páse na maďarskej strane Dunaja, kde chýbajú prehrádzky, nevybudované maďarskou stranou, došlo k zníženiu hladiny podzemných vôd, lebo znížena hladina Dunaja pôsobí ako dren. Ramená Dunaja nevyšli, ale naopak, sú trvalo zásobované vodou, pôsobia blahodiarne na okolitú prírodu a umožnili množenie rýb aj vodného vtáctva, podstatne zlepšili prostredie. Takisto ako neodôvodnený výmysel sa ukázal predpovedaný pokles hladín podzemných vôd spolu s ich otrávením karcinogénnymi, teratogénnymi a mutagénnymi látkami za niekoľko dní po napustení zdrže. V skutočnosti sa kvalita vody zlepšila alebo nezmenila, výdatnosť studní stúpala až o 40%. Zvýšeným prísakom relatívne čistej vody s vysokým obsahom kyslíka zo zdrže sa postupne riedi v minulosti znečistená vrchná vrstva podzemných vôd. Preukázala sa ochrana územia pred veľkými vodami, zlepšili sa podmienky plavby.

Mohol by som ešte dlho pokračovať v popise ekologických prínosov. Ale možno by bolo najlepšie navštíviť oblasti i na maďarskej strane Dunaja a na vlastné oči vidieť, čo všetko pozitívne sem prinieslo prehradenie.

Keby by sa nebolo podarilo uviesť VD do prevádzky náhradným riešením - čo nebolo pri zavŕhaní v októbri 1992 nepravdepodobné, zostalo by preinvestovaných 20 mld. korún pôvodného projektu (v rôznych cenových reláciách). Náklady na „nejakú stabilizáciu územia“ vo výške 20-40 mld. Sk. Neochránené územie a kopa ďalších problémov.

Náhradné riešenie v hrubých číslach i s úrokmi za pôžičku stálo 20 mld. Sk. Za takmer 39 mld. kWh energetickej energie vyrobenej vo VEG s pomocnými službami prinieslo do 17. výročia prevádzky naj-

menej 60 mld. Sk. To nepotrebuje komentár!

RÁMCOVÁ DOHODA

PO HAAGSKOM VERDIKTE

V súlade s Rozsudkom MSD v Haagu a zásadami Zmluvy '77 obe strany vyvinuli v nasledujúcich mesiacoch, po vynesení rozsudku, úsilie na dosiahnutie dohody o spôsobe splnenia Rozsudku a tým automaticky aj Zmluvy '77. Rokovania delegácií, ktoré viedol na našej strane minister pôdohospodárstva Peter Baco a na maďarskej profesor János Nemcsók, neboli jednoduché, napriek tomu, že za rokovacím stolom aj na maďarskej strane boli odborníci, ktorí sa úprimne snažili o dosiahnutie dohody. Každá strana sa usilovala dosiahnuť - v rámci limitov daných formuláciou Rozsudku MSD - čo najvýhodnejšiu pozíciu. Objektívne argumenty však boli vzájomne akceptované a rešpektovala sa zásada, že akákoľvek zmena od riešenia podľa Zmluvy alebo od jej zásad môže byť prijatá len na základe vzájomnej dohody a že predbežne dohodnuté detaily nadobudnú právoplatnosť až po dosiahnutí zhody v celkovom riešení. Po 11 kolách intenzívnych rokovaní vládných delegácií a niekoľkých desiatkach rokovaní expertných skupín (právnej, ekologickej, ekonomickej a viacerých technických), mohli vedúci delegácií už koncom februára 1998 sformulovať a parafovať obojstranne výhodnú Rámcovú dohodu o splnení Rozsudku MSD.

Hlavné body tejto „Rámcovej dohody...“ sú nasledovné:

- Maďarsko vybuduje dolný stupeň v mieste, ktoré si môže zvoliť (Pilismarót) za predpokladu, že budú dodržané parametre (náklady a energetický efekt) Vodného diela Nagymaros;

- Slovensko súhlasí s vytvorením bočnej nádrže na maďarskom území nad haťou Dunakiliti formou národnej investície, ak MR zaručí nezhoršenie kvality jej vody;

- Slovensko súhlasí s anulovaním svojho nároku na zvyšok náhrady škôd (časť bola kompenzovaná podielom MR na energii z VDG) k momentu uvedenia dolného stupňa do prevádzky;

- vyúčtovanie investičných a prevádzkových nákladov, bude vykonané v súlade s Rozsudkom MSD a podľa zásad Zmluvy '77;

- del'ba vyrobenej energie bude riešená v krokoch, pričom konečným stavom po uvedení celej sústavy do prevádzky, bude del'ba 50 : 50 %, v súlade so Zmluvou '77.

Podpis tejto Rámcovej dohody (RD) bol odložený na čas po voľbách, ktoré sa v Maďarsku konali v máji 1998. Ale maďarská verejná mienka ešte nebola pripravená prijať racionálne riešenie sporu. Využitie slovensko-maďarského úseku Dunaja spoločnou investíciou bolo v Maďarsku natoľko spolitizované, že opäť emócie a politika prevládli nad zdravým rozumom. V predvolebnej atmosfére, kedy vládna strana Gyulu Horna výrazne strácala volebné preferencie - najmä pre svoju snahu uzavrieť dohodu so SR v kauze SVD

G-N - sa nemožno diviť, že sa pripravenu RD premiér Horn neodvážil podpísať tesne pred voľbami a zvolil radšej taktiku odkladu. Text RD (predčasne zverejnený v dôsledku indiskrétnosti na maďarskej strane) však zostane porovnávacom mierkou realnosti prístupu nových rokovacích partnerov. O jej obsahu bol informovaný aj MSD v Haagu.

Už v priebehu rokovaní o splnení Rozsudku bola maďarská vládna delegácia vystavená tvrdej paľbe parlamentnej opozície, ktorej reprezentanti si začiatkom deväťdesiatych rokov (až do stratených volieb v roku 1994) budovali svoju politickú kariéru na boji proti tomuto spoločnému dunajskému dielu. Že nešlo o boj racionálny, podložený obhájtiteľnými technickými, ekologickými a ekonomickými argumentmi, ale o boj fundamentalistický, potvrdzuje fakt, že sa nepodarilo ani jeden z uplatnených maďarských postojov obhájiť na MSD v Haagu.

Hoci bol podpis RD odložený, už samotná existencia tohto dokumentu nepochybne prispela k volebnej porážke vlády Gyulu Horna.

ČAS NIČNEROBENIA

Po výmene vládnej moci v roku 1998 v Maďarsku vláda Viktora Orbána zmietla zo stola výsledky

predchádzajúcich intenzívnych rokovaní a v pomerne dlhom prerušení ďalších rokovaní zvažovala ďalšiu rokovaciu a propagačnú taktiku. Maďarskí politici sa netajili nádejou, že po parlamentných voľbách v SR, v ktorých „medzinárodné demokratické sily“ zabezpečia účasť SMK vo vláde, nová vláda - za prispenia „maďarského výsadku“ vo vláde SR (ktorý obsadil kľúčové odvetvia pôdohospodárstva, životného prostredia a výstavby a regionálneho rozvoja) bez väčších diskusií prijme podmienky novej vládnej garnitúry V. Orbána, ktorú SMK otvorene podporovala. Vláda M. Dzurindu však zrejme usúdila, že takéto riešenie by oslabilo ich pozíciu (lebo stanovisko SR v spore o SVD G-N malo veľkú podporu vo verejnej mienke v SR a neodôvodnený ústup by nepochybne vyvolal negatívnu reakciu verejnosti) a nebola by v stave plniť ekonomické direktívy silnejšieho zahraničného „sponzora“, pomocou ktorého sa zmocnili vlády, napriek tomu, že voľby 1998 jasne vyhralo HZDS. Preto (možno aj po vzájomnej konzultácii so spojencami v MR) vláda M. Dzurindu akceptovala maďarskú taktiku prietahov, t. j. nekonečných rokovaní s nulovým výsledkom.

Kto na Slovensku ešte nie je disident, nech sa prihlási u pána Vagoviča

Denník SME, v súvislosti s 20. výročím transformácie komunistického systému, sa rozhodol hromadne fabrikovať „hrdinov nežnej revolúcie“ zo 17. novembra 1989, ktorým by ich revolučnú minulosť a zásluhy mohli závidieť aj naši partizáni. Jednému z takýchto rýchlo vykvasených Vagovičových „disidentov“, akémusi Károlyovi Tóthovi, pôvodom zo Šale, sa však máli medializovaný štát „disidenta“, a o svoj ťažký disidentský údel sa rozhodol podeliť s čitateľmi SME tvrdením, že vrah v dôsledku reakcie na môj „takmer rasistický text“, uverejnený v roku 1989 v Literárnom týždenníku, sa spolu so svojou manželkou Eleonorou Sándorovou stali na Slovensku veľmi známymi a populárnymi v disidentských kruhoch a následne aj oni sa stali „disidentmi.“ Podporiť a utešiť ich po uverejnení článku prišli Kusý, Langoš, Šimečka či Žiak (SME 21. 10.)

Ako to pri fabulovaní takýchto odbojarských rozprávok býva už tradíciou, realita je úplne iná. Pán Tóth, so svojou ctenou manželkou, svojim Listom zo Šale (LT 35/1989) reagovali na otvorený list slovenských spisovateľov žijúcich v Maďarsku (G. Papuček, Š. Kraslán, A. Kormoš, A. Zderka a I. Fuhl) Zmlčaný protipól (LT 27/1989), ktorý z mojej iniciatívy vyšiel v Literárnom časopise a ku ktorému som napísal komentár. Tento otvorený list demokratická tlač a demokratické médiá v demokratickom Maďarsku (okrem Ľudových novín) totiž zásadne odmietli uverejniť, keďže autori v ňom upozorňovali maďarskú verejnosť na pretrvávajúci mimoriadne kritický stav slovenskej menšiny. (Disidenta Tótha však ani po 20. rokoch absolútne netrápi a nezaujímá, že doposiaľ na tento otvorený list v Maďarsku nielenže nikto nereagoval, ale ani sa vážne nezaoberal otázkami, ktoré boli v ňom nastolené.)

List slovenských spisovateľov v Maďarsku bol bezprostrednou reakciou na protislovenskú nacionalistickú kampaň MTV Panoráma a najmä na provokačné relácie jej redaktora A. Chrudináka. Naši novopečení „disidenti“ Tóth so Sándorovou sa však svojím článkom, uverejneným v Literárnom týždenníku, prezentovali nie ako demokrati, ale ako zaslepení maďarskí nacionalisti a otvorene sa postavili nielen do role obhajcov asimilačnej politiky Budapešti, ale pod svoje ochranné „disidentské“ krídla vzali aj Chrudinákovu protislovenskú kampaň.

Pokiaľ ide o moje dodatočné (po 20. rokoch!) obvinenie z „rasizmu“ - tak ako to urobil disident Tóth (SME 21. 10.) - v článku publikovanom v Literárnom týždenníku nie je ani len náznak toho, že by môj sprievodný text k otvorenému listu Slovákov z Maďarska boli Tóth a Sándorová označili ako „rasistický“. I keď so mnou miestami polemizujú, vo všeobecnosti akceptujú moje názory ako názory odborníka. List zo Šale autorov Tótha a Sándorovej vyvolal na stránkach Literárneho týždenníka búrlivú diskusiu, do ktorej som sa aj ja zapojil (LT 41/1989). Teda nie Tóth so Sándorovou reagovali na môj článok, aby sa mohli stať dva mesiace pred novembrom 1989 disidentmi, ale práve naopak, ja som reagoval na ich netolerantný, nacionalistický článok (LT 41/1989), v ktorom oni obhajovali násilie páchané na Slovákoch v Maďarsku.

Svoj „takmer rasistický“ článok, ako ho v SME označil disident Tóth, som v októbri 1989 uzavrel nasledovne: „V dejinách oboch našich národov, tisícročie žijúcich vedľa seba, bolo pomerne málo období, keď existovala reálna šanca na primerie a spoločné riešenie problémov, na ktorých boli v rovnakej miere zainteresované. Súčasná spoločenská pohyby nám opäť túto his-

torickú šancu ponúkajú. Mali by sme sa jej rozumne chopiť a využiť ju v záujme budúcnosti v spoločnom európskom dome zjednotených národov a národných štátov.“

O mesiac nato sa v Česko-Slovensku konala „nežná revolúcia“. Počet oficiálnych disidentov na Slovensku neobyčajne vzrástol o rôznych socialistickorealistických zaslúžilých a národných umelcov, zabávačov, hercov, spevákov, signatárov anticharty, komunistov rôzneho druhu. Otázka Slovákov v Maďarsku ustúpila do úzadia a v nasledujúcom období sa stala predmetom rôznych politických licitácií na oboch stranách Dunaja.

Pokiaľ ide o moje reakciu uverejniť v bulvárnom denníku SME, kde boli publikované osočujúce tvrdenia K. Tótha. Ako som očakával, bezúspešne. Odvolávajúci sa na platný tlačový zákon, som žiadal redaktora Romana Pataja, aby sa mi SME verejne ospravedlilo za obvinenia z rasizmu. R. Pataj mi napísal: „Pán Tóth má právo označiť za rasistický každý článok, ktorý za taký považuje.“ Doteraz som sa domnieval, že obviniť niekoho napríklad z rasizmu, bez uvedenia dôkazov, je na Slovensku výlučným právom len J. Franeka a jeho skupinky. Je evidentné, že redaktori SME používajú presne tie isté metódy ako bývalý tlačový orgán ÚV KSS Pravda v období normalizácie, len s tým rozdielom, že redaktori komunistkej Pravdy si dali tú námahu, že uverejnili aspoň vyfabrikované „dokazy“ o kontrarevolučnej a protisocialistickej činnosti verejne škandalizovaných osôb. Ako sa zdá, vagovičovci a patajovci zo SME sú presvedčení, že oni nepotrebujú predložiť absolútne žiadne dôkazy, keďže považujú za svoje „právo“ rozširovať lži a kriminalizovať ľudí podľa vlastného výberu.

JÁN BOBÁK

KULTÚRA

dvojtyždenník závislý od etiky

Vydáva Factum bonum, spol. s r. o. - Adresa vydavateľstva a redakcie: Sološnícka 41, 841 04 Bratislava. Tel./fax: 02/654 12 388.

Redakčná rada: Július Binder (predseda), Anton Hlinka, Richard Marsina, Tibor Kovalik (Kanada), Vladimír Kubovčík. - Šéfredaktor: Teodor Križka. - Cena jedného čísla je 1,00 € - Stánkový predaj: Mediaprint-Kapa, Pressegrasso, a. s. Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ Slovenskej pošty, alebo e-mail: predplatne@slposta.sk. Objednávky do zahraničia vybavuje Slovenská pošta, a. s.,

Stredisko predplatného tlače, Uzbecká 4, P.O.BOX 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranična.tlac@slposta.sk. - Telefonické predplatné: 02/54418102 alebo 02/54418091 - Registračné číslo EV 757/08. - Nevyžiadané rukopisy nevraciam. E-mail: redakcia@kultura-fb.sk - www.kultura-fb.sk - Tento ročník vychádza s príspevkom Ministerstva kultúry SR - ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie) ISSN 1336-2992 (online)

(Dokončenie z predchádzajúceho čísla)

S kvapkami krvi majú maďarskí politici často problémy. Uvediem niekoľko zaujímavých príkladov. V roku 1938 bol premiérom Maďarska B. Imrédy. Na Vianoce uvedeného roku predložil návrh 2. Židovského zákona a jeho prijatie v parlamente presadzoval slovami, že „jediná kvapka židovskej krvi stačí, aby otrávil charakter a vlastenectvo človeka.“ Čo čert nechcel, regent M. Horthy dostal informáciu, že určité budapeštianske noviny pripravujú uviesť informáciu, podľa ktorej v žilách premiéra B. Imrédyho koluje omnoho viac ako „jedna kvapka židovskej krvi“, lebo jeho prababička bola česká Židovka. Keď regent Horthy ukázal Imrédyemu dokument, tento skolaboval a lekár mal čo robiť, aby ho postavil na nohy. Túto udalosť opisuje v svojich pamätiach vtedajší regent Maďarska M. Horthy.

V roku 1990 M. Duray publikoval článok, že „zmiešané manželstvá ničia maďarský národ a že špiní rasu ten, kto si zoberie Slovenku za ženu.“ Duray vyzval Maďarov, „aby uzatváraním zmiešaných manželstiev neriedili maďarskú krv.“ M. Duray ako vysokoškolský vzdelaný politik určite vie, že maďarská krv je už tak zriedená, že sa ďalej riediť ani nedá. Je vylúčené, aby Duray nevedel, že genetické analýzy maďarskej populácie exaktne dokázali, že dnešná populácia Maďarov má sotva 5% staromaďarských, ale zato viac ako 50% slovanských génov. Teda ako možno riediť maďarskú krv, „keď maďarských génov niet“ (Cavalli Sforza).

Zaujímavosť, ba až dojemne o kvapke krvi sa vyjadril arcibiskup Jagerskej diecézy Štefan Seregély. Pri prijatí Š. Markuša tomuto slovenskému veľvyslancovi v Maďarsku povedal: „Musím Vám, vaša excelencia, niečo povedať. Viete, to mne nekoluje ani kvapka maďarskej krvi. Rodina môjho otca pochádza z Oravy, rodina matky zase zo stredného Slovenska a ja som Maďar.“ (Š. Markuš).

Naozaj, kto je vlastne v Maďarsku Maďar?

Ad 3.) Pomocou komparatívnej jazykovedy možno zistiť, akú kultúru prevzal určitý národ od svojich bližších i vzdialenejších susedov, teda ktorým smerom pôsobilo kultúrne prúdenie. Významný slovenský jazykovedec F. Miklošič dokázal, že v 9. a 10. storočí kultúrne prúdenie smerovalo od Slovanov, hlavne Slovenov (predkov Slovákov) k Maďarom. Miklošič tiež dokázal, že reči o nejakej „samorastlej kultúre starých Maďarov sú len výmyslom, lebo Maďari nijakú svoju kultúru ani nikdy nemali.“ Miklošičove závery potvrdili aj významní maďarskí učitelia tej doby, ako bol napr. P. Hunfalvy, J. Budenz, J. Szarvas a ďalší. Nakoniec je to aj úplne logické. Starí Maďari prišli do Dunajskej kotliny ako kočovní nomádi a mali dôležitejšie starosti, ako pestovať nejakú kultúru. Preto stret staroslovanskej a staromaďarskej civilizácie musel byť vzrušujúci na oboch stranách. Stretlo sa obyvateľstvo, ktoré už stáročia žilo usadlým spôsobom v organizovaných dedinách s kočujúcimi a ubiedenými nomádmi. Stretli sa kresťania s pohani. Strela sa slovanské obyvateľstvo už fungujúce štátu s kočovníkmi žijúcimi ešte v kmeňovom a rodovom zriadení. Stretli sa usadení slovanskí roľníci, remeselníci a obchodníci s kočujúcimi staromaďarskými pastiermi a príležitostnými žoldnieri a lúpežníkmi. Stretli sa Slovania s bohatým slovníkom (7 000 - 8 000 slov), spisovným jazykom a sľubne sa rozbiehajúcou sakrálnou a sekulárnou literatúrou so Staromaďarmi s chudobným slovníkom (okolo 1 000 slov), pričom o maďarskom spisovnom jazyku a maďarskej literatúre v 9. a 10. storočí sa nedá ešte vôbec ani hovoriť. V 9. a 10. storočí ešte neexistoval ani maďarský spisovný jazyk, ani maďarská literatúra. Túto skutočnosť väčšina maďarských historikov obchádza a len na konci stredoveku niektorí maďarskí

kronikári spomenuli, že Sikuli vraj používali nejaké skýtske písmená (Szkita betüit említik). Pravda, „zabudnúť“ uviesť, že Sikuli boli turkický element, ktorý v stredoveku splynul s Maďarmi.

Všetky nové veci, ktoré staromaďarskí pastieri a bojovníci videli, po katastrofálnych porážkach pri Ausburgu (955) a Arkadiopolise (970) a chceli ostať žiť v Dunajskej kotline, museli si ich aj osvojiť a vedieť pomenovať. Staromaďarské (ugorské) kmene pri putovaní po oboch stranách uralského pohoria a rieky Ural stretli rôzne spoločenstvá a prevzali od nich do svojho chudobného slovníka viacero slov. Od nikoho neprevzali toľko ako od Slovanov. Napriek tomu v maďarských učebniciach dejepisu je táto skutočnosť zamlčovaná alebo aspoň obchádzaná. Zato súčasní maďarskí filológovia v od-

EDITA TARABČÁKOVÁ

Rekordéri etnickej dlhovekosti

bornej literatúre nespochybniteľne dokazujú, že starí Maďari prevzali od Slovanov, hlavne od Slovákov, až 2 000 slov, ktoré obsiahli všetky odvetvia hospodárstva, spoločenského života, domu, rodiny a kultúry a dokonca aj slová pre pomenovanie základných javov a pojmov. Starí Maďari neprevzali všetky slová naraz. Najprv prevzali také slová, ktoré súrne potrebovali. Boli to slová z poľnohospodárskej výroby, domáceho hospodárenia, remesiel, stavby domov a organizácie spoločnosti a štátu.

Najviac slov starí Maďari prevzali od Slovanov, obyvateľov bývalého Veľkomoravského štátu - starých Slovákov.

Napriek uvedeným faktom s jednoznačnou a nespochybniteľnou výpovednou hodnotou maďarskí historici, ideológovia a najmä politici neustále tvrdia, že „maďarstvo prišlo do Dunajskej kotliny s dôležitým kultúrnym prínosom“ (fontos kulturális hozomány). Nikde v maďarskej historickej spisbe som nenašla ani len pokus vysvetliť, v čom ten „dôležitý kultúrny prínos spočíva“. Podľa mňa veľkým, možno najväčším kultúrnym prínosom na prelome 1. a 2. tisícročia bolo niečo iné. Bola to kultúrna misia nemaďarských, hlavne slovanských národov žijúcich v Dunajskej kotline, ktorá pozdvihla kultúrne zaostalých kočujúcich Ugorov (predkov Maďarov) usidlivších sa v Dunajskej kotline na úroveň, z ktorej sa postupne vyvinul moderný európsky maďarský národ súčasnosti, a tým Maďarov zachránil od osudu Hunov, Avarov a ďalších nomádov, teda od zániku. Najrukopisnejším dôkazom tejto misie je súčasná maďarčina, ktorá obsahuje takmer 15% (v čase prevzatia, t. j. v 9. a 10. storočí to predstavovalo viac ako 50%) slov dokázateľne slovanského, prevažne slovenského pôvodu. Na druhej strane slovenská maďarského pôvodu obsahuje iba v zanedbateľnej miere. Tu nespochybniteľne vidieť, ktorým smerom pôsobilo kultúrne prúdenie.

Nuž, kto bol v 9. a 10. storočí učiteľ a kto bol učeň?

Ad 4.) S etnickými identitami je to tak ako so starozitnosťami. Čím je etnická identita staršia (dlhovejšia), tým má vyššiu spoločenskú a civilizáciu hodnotu. V minulosti nebolo zriedkavým javom, že medzi etniká vzbudzujúce úctu sa dostali aj také, ktorých hodnotenie robili „nehodnovní audítora“. Tieto časy „odvial vietor“ (odviala moderná genetika). Na pomoc historicko-spoločenským vedám prišla moderná genetika, ktorá pracuje takmer s matematickou presnosťou, a „nehodnovní audítora“ rýchlo odhalí. Postupne genetická analýza umožnila nielen identifikovanie individuálneho, ale aj kolektívneho pôvodu a fylogenetická analýza

predĺžila čas kontinua etnickej identity hlboko do predhistórie. Na ďalšie pokroky vo vedeckej genetike sa „nehodnovní audítora“ majú čo „tešiť“.

Doterajšie výsledky výskumu historického genofondu dnešných Slovákov sú pre nás až neuveriteľne priaznivé a potešujúce. Genetici zistili, že vyše 80% dnešných Slovákov zdedilo gény po predkoch, ktorí žili v strednej Európe už v neolite, t. j. asi 6 000 rokov pred Kristom. Doteraz nikto exaktne nedokázal, že v Európe existuje moderný národ, ktorý má dlhšiu kontinuitu etnickej identity ako Slováci. To znamená, že Slováci sú rekordéri v dlhovekosti etnickej identity v Európe. Naši predkovia žili v oblasti severokarpatského oblúku a pridunajských nížin už pred 8 000 rokmi. Táto skutočnosť by mala presvedčiť každého a stačiť každému,

čné zaobchádzanie s Maďarmi za hranicami, ale prečo neposkytovala a neposkytuje preferenčné zaobchádzanie s Nemaďarmi v Maďarsku? Prečo Budapešť presadzuje princíp nerovnosti a nerovnoprávnosti v prospech Maďarov a neuznáva a neakceptuje vzájomnú a úplnú reciprocitu práv a povinností? Či snád' stvoril Boh Maďarov na to, aby boli rušiteľmi mieru a pokoja v Dunajskej kotline? Veď aj Maďari vedia, že „od Boha sú všetky národy rovnako vzdialené“ (L. Ranke)! Maďari by si mali uvedomiť, že všetci ľudia sú bratia a že medzi národmi, bez ohľadu na to, či sú veľké alebo malé (mnohopočetné alebo málopočetné), neexistuje hierarchia. Maďari by si mali uvedomiť, že na princípe nerovnosti a nerovnoprávnosti sa nedajú budovať nijaké dobré vzťahy ani medziľudské, ani me-

ďarov ma až prekvapila. Vzhľadom na výsledky uvedených nespochybniteľných genetických výskumov a známe historické fakty o príchode Ugorov (predkov Maďarov) do Dunajskej kotliny adresovať takýto nápis slovenskému národu je smiešne a hlúpe. Slováci sú predsa rekordéri etnickej dlhovekosti v Európe. Takže, kto je v Dunajskej kotline bezdomoveckým križencom neznámeho pôvodu, čiže bastardom? Ja si myslím, že v Dunajskej kotline žijú len ľudia a bastard je len ten, kto sa za neho sám považuje.

Pre tých, ktorým to ešte nedošlo zopakujem závery vedeckej práce renomovaného genetika USA L.L.Cavalli Sforza z roku 1991: „Maďarsko je v Európe anomália. Jazyk ázijský, ale obyvateľstvo európske, väčšinou slovanské. A títo Slovania sú pôvodným obyvateľstvom v Karpatskej kotline (v Dunajskej kotline - pozn. aut.). Absolutná väčšina obyvateľstva Maďarskej republiky nie je etnicky maďarská, je prevažne slovanská a kontinuálne európska. Zostalo iba maďarské meno a aglutinujúci jazyk (tiež poriadne pomiešaný - pozn. aut.). Maďarských génov niet.“ Tieto poznatky potvrdili ako ďalší zahraniční vedci, tak aj maďarskí genetici.

LITERATÚRA :

1. Acsády I.: A magyar birodalom története, Budapest, 1903,
2. Bertényi I., Gyapay G.: A Magyarországi rövíd története, Budapest, 1999,
3. Björnson B.: Maďarské panstvo, Maďari ako utlačatelia, Maďarské barbarstvo, Najväčší priemysel Maďarska (maďarizácia - pozn. aut.) a iné, Bratislava, 1998,
4. Cavalli - Sforza L. L. : In Scientific american, november, 1991
5. Csányi D.: Magyarországi történelmi földrajza a Hunyadiak korában, Budapest, 1890
6. Czeizel E.: Informácia z internetu
7. Fejér G.: Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis, Budapest, 1829 - 1844
8. Ferák V.: Informácia z internetu,
9. Glatz a kol. : A Magyarok krónikája, Officina Nova, 1996,
10. Jási O.: A nemzetek államok kialakulása és a nemzetiségi politika, Budapest, 1912
11. Kniezsa I. : Ungarns Völkerschaften im XI. Jahrhundert, Budapest, 1938
12. Kontler L.: Dějiny Maďarska, prekl. z ang. Praha, 2002
13. Lendvai P.: Magyarok , Kudarcok győztesei, Budapest, 2001
14. Markuš Š.: Maďari pod lupou, Bratislava, 2003
15. Melich J.: Szlav jövevény szavaink, Budapest, 1903
16. Melich J. : A honfoglaláskori Magyarországi, Budapest, 1925 - 1929
17. Miklosich F. : Die slavischen Elemente im Magyarischen, Wien, 1884
18. Miklosich F. : Die Bildung der slavischen Ortsnamen, Heidelberg, 1927
19. Moór E.: Die slavischen Ortsnamen der Theisesebene, Budapest, 1930
20. Ormos E.: Mi okosta Magyarországi felbomlását, Wien, 1921
21. Ortway T.: A Magyarországi régi vizrajza, Budapest, 1882
22. Pesty F. : Magyarországi helynevei, Budapest, 1888
23. Pirchegger S.: Die slavischen Ortsnamen im Mürzgebiet, Berlin, 1927
24. Réthy L. : Ethnografia, II.roč., 5.sošit, Budapest
25. Salamon F.: Századok, 1876
26. Seton - Watson R. W.: Racial Problems in Hungary, London, 1908
27. Stanislav J.: Odkryté mená slovenských miest a dedín, Bratislava, 1947
28. Stanislav J. : Slovenský juh v stredoveku, Martin, 1948
29. Šafárik P.J.: Slovenské starozitnosti, Praha, 1837,
30. Vámbéry Á.: A magyarországi keletkezése gyarapodása, Budapest, 1895
31. Volf GY.: Az egyházi szlav nyelv hazája és a magyar honfoglalás, Budapest, 1897

kto ešte neprestal spochybňovať autenticitu Slovákov v Dunajskej kotline.

My Slováci sme prijali túto informáciu s potešením a uspokojením, bez ošiaľu a bez fanfár.

Vedeckú analýzu historického genofondu dnešnej populácie Maďarskej republiky uskutočnili zahraniční (USA) i maďarskí učitelia. Zahraniční i maďarskí genetici konštatovali, že sotva 5% dnešnej populácie Maďarov žijúcich v Maďarskej republike má ugarské (staromaďarské) gény, zato ale viac ako 50% má slovanské gény. Tieto výsledky vedeckej analýzy historického genofondu Maďarov potvrdili názor renomovaných maďarských jazykovedcov a etnografov L. Réthyho a A. Vambéryho, vyslovených a publikovaných pred viac ako 100 rokmi, že „v žilách dnešného pokolenia Maďarov nieto ani jedinej kvapky pramaďarskej krvi“ (ani jediného pramaďarského génu - pozn. aut.).

Priznám sa, že si vôbec neviem predstaviť, aké „orgie“ osláv a nadšenia by prepukli v celom Maďarsku, keby výsledky genetických analýz týkajúcich sa Slovákov a Maďarov dopadli opačne.

Výskum historického genofondu dnešných Maďarov odhalil už dávno tušenú, ale exaktnými metódami dlho nedokázanú etnickú príbuznosť Slovanov/Slovákov a Maďarov. Pokiaľ by sme len matematickými metódami hodnotili podiel slovanských génov v dnešnej maďarskej populácii a podiel slovanských/slovenských slov v dnešnej maďarčine, došli by sme k záveru, že v súčasnosti najbližšími etnickými príbuznými Maďarov už nie sú ani obskí Ugri (Ostiaci a Voguli), ani pribaltskí Fini (Fini, Estónci a niekoľko ďalších málopočetných skupín), ale Slovania. Veď viac ako 50% dnešnej populácie Maďarov má slovanské gény, ale len 5% ugarské (staromaďarské). Slovania a Maďari sú si bližší aj z hľadiska jazyka, ako Maďari a obskí Ugri, či Fini. Veď v maďarčine je len asi 900 slov ugrofinských, ale až okolo 2 000 slov slovanských, hlavne slovenských. Môžeme preto konštatovať, že my nie sme ich, ale oni sú naši! To možno vysvetľuje, prečo sa k našim južným susedom správame korektne, tolerantne, ba až familiárne. Veď väčšina z nich má naše gény a hovoria rečou, do ktorej prevzali mnoho slovanských/slovenských slov.

Vynárajú sa teda otázky. Prečo potom existuje neutíchajúce veľkomaďarské blúznenie o výnimočnosti a nadradenosti maďarstva, a nie vzájomné porozumenie suverénnych národov a štátov v Dunajskej kotline? Prečo potom existuje túžba Maďarov po hegemonii, a nie vzájomná spolupráca slobodných národov Dunajskej kotliny? Prečo Budapešť presadzuje preferen-

dzietnické, ani medzištátne. Maďari by si mali uvedomiť, že bez reciprocitu, čiže reálnej rovnosti práv a povinností niet reálnej demokracie. Maďari by si mali uvedomiť, že za posledných viac ako 200 rokov napáchali v Dunajskej kotline krivd viac ako dost'.

Žiaľ, princíp nerovnoprávnosti a nárok na ničím nezaslúžené preferenčné zaobchádzanie s maďarskými menšinami a vôbec s maďarským národom vládne v politike Budapešti ešte aj teraz. Túto arogantnú a brutálnu politiku Budapešti charakterizuje okrem iného aj stávanie veľkomaďarských symbolov (turuly, sochy, pamätné tabule) na území Slovenska a ďalších susedných suverénnych štátov a vysielanie rôznych uniformovaných i neuniformovaných provokačných skupín občanov Maďarska na naše územie a na územia ďalších s Maďarskom susediacich suverénnych štátov. Napr. v roku 2008 na futbalový zápas do Dunajskej Stredy bola z Maďarska vyslaná veľká skupina fanúšikov - provokatérov, aby „testovala“, čo všetko si môžu Maďarskí extrémni nacionalisti na našom území dovoliť. Naše orgány zasiahli síce razantne, ale podstatne miernejšie, ako je to zvykom a normou platnou v Európe. Nevie si ani predstaviť, s akou brutalitou by zasiahli maďarské orgány, keby sa futbalový zápas odohrával v Maďarsku a povedzme rakúski či slovenskí fanúšikovia by tak vyčítali, ako to robili maďarskí fanúšikovia v Dunajskej Stredě. Nakoniec, provokujúca, teda maďarská strana, sa tvárila ako dotknutá a usporiadala pred veľvyslanectvom SR v Budapešti niekoľko protestných akcií extrémne radikálnych maďarských nacionalistov. Okrem rôznych foriem hanobenia slovenského národa sa na týchto akciách objavili aj transparenty s anglickým nápisom „HOMELESS BASTARDS“ (bezdomoveckí križenci) a tento transparent bol adresovaný Slovákom. Pokiaľ by to bolo skutočne tak, potom je to arogantná a hrubá urážka slovenského národa. Ja som mala pri sledovaní týchto televíznych šotov iný dojem. Pri manifestáciách a slávnostiach bývalí tiež nesené transparenty s rôznym textom. Napr. pri otvorení olympijských hier pochodujúcich za transparentom či tabuľou s nápisom Greece každý normálny človek vníma, že sú to športovci Grécka, pochodujúcich za transparentom s nápisom Hungary každý vníma ako športovcov Maďarska, atď. Analogicky pochodujúcich za transparentom s nápisom HOMELESS BASTARDS ja som vníma ako budapeštianskych bezdomoveckých križencov neznámeho pôvodu. Priznám sa, že taká sebareflexia Ma-